

Sociaaleconomische uitkomsten in Nederland, België en zijn gewesten

Tim Van Rie

november 2008

B E R I C H T E N

CENTRUM VOOR SOCIAAL BELEID HERMAN DELEECK
UNIVERSITEIT ANTWERPEN - Stadscampus

<http://www.centrumvoorsociaalbeleid.be>

D/2008/6104/02

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Globale welvaart	2
3. Arbeidsmarkt.....	5
3.1. Werkloosheid	5
3.2. Tewerkstelling	9
3.3. Huishoudens zonder betaalde baan	18
3.4. Arbeidsvoorwaarden	23
4. Inkomensvervangende uitkeringen	24
4.1. Sociale uitgaven als aandeel van het BBP	25
4.2. Ontvangst van inkomensvervangende uitkeringen	28
4.3. Minimumuitkeringen	34
5. Inkomensverdeling en armoederisico's.....	39
5.1. Methodologische bemerkingen.....	39
5.2. Inkomensongelijkheid.....	40
5.3. Relatieve armoederisico's.....	41
6. Conclusie.....	44
Referenties.....	45

1. Inleiding

Vanuit Belgisch perspectief geldt Nederland klassiek als één van de belangrijkste ijkpunten voor sociaaleconomische vergelijkingen. Behalve een geografische grens delen beide landen een groot aantal systeemkenmerken. Het zijn relatief kleine, open economieën die in de tweede helft van de twintigste eeuw een traditie van sociaal overleg en een uitgebreid stelsel van sociale voorzieningen ontwikkelden, op Bismarckiaanse leest¹.

In beide landen zetten de oliecrises van de vroege jaren 1970 het socio-economische kader onder zware druk. De werkloosheid nam sterk toe, steeds meer Nederlanders en Belgen ontvingen op actieve leeftijd een vervangingsinkomen. Beide landen kregen te kampen met het probleem van ‘welfare without work’ en al zijn budgettaire implicaties.

Vanaf het begin van de jaren 1980 kende Nederland echter een merkwaardige evolutie. De tewerkstellingsgraad nam er sterker toe dan in andere landen, mede door een inhaalbeweging van vrouwelijke tewerkstelling en de opkomst van deeltijds werk. Rond het midden van de jaren 1990 was de groei van de economie en tewerkstelling in Nederland zodanig sterk, dat menig beleidsmaker zijn inspiratie zocht in het zogenaamde poldermodel².

De groeivertraging vanaf 2001 trof Nederland harder dan andere landen, waardoor Den Haag deze modelstatus verloor. Ook op andere vlakken klonk doorheen de lof voor het poldermodel een relativerende noot. Het tewerkstellingsverhaal mocht dan indrukwekkend zijn, bepaalde commentatoren wezen erop dat het Nederlandse palmares op vlak van armoedebestrijding heel wat minder indrukwekkend was (vb. Delsen, 2002). Ondanks een lagere tewerkstellingsgraad zou België in de vroege jaren 1990 een hogere globale welvaart kennen en een armoederisico dat vergelijkbaar, volgens sommige bronnen zelfs lager, was dan in Nederland. (De Lathouwer, 2000)

Hoe was dit mogelijk? Enerzijds zou de sterke Nederlandse tewerkstellingsgroei niet evenredig ten goede zijn gekomen aan alle bevolkingsgroepen. De nieuwe (vaak deeltijdse) banen werden voornamelijk opgenomen door hoog- en middengediplomeerden. Vaak ging het om ‘anderhalfverdieners’, mannelijke voltijdse kostwinners met een vrouw die halftijds toetrad tot de arbeidsmarkt. Verder werd een groot deel van de nieuwe banen gevuld door studentenarbeid of door schoolverlaters. Laaggeschoolden en huishoudens zonder betaalde baan zouden in mindere mate deelnemen aan de tewerkstellingsgroei. In combinatie met een aantal ingrepen onderaan de inkomensverdeling (bevriezing van minimuminkomens en uitkeringen) zou dit hebben geleid tot een stijging van het relatieve armoederisico tussen het midden van de jaren 1980 en midden 1990 (De Lathouwer & Marx, 2002).

De Belgische tewerkstellingsgraad lag in het midden van de jaren 1990 duidelijk lager dan de Nederlandse. Zij die een baan hadden, werkten echter overwegend voltijds en waren over het algemeen ook ‘productiever’ dan hun Nederlandse tegenhangers. De sterk

¹ Met dank aan Kristel Bogaerts, Bea Cantillon, Ive Marx, Karel Van den Bosch en Natascha Van Mechelen voor hun nuttige bemerkingen en suggesties bij eerdere versies van deze tekst. Dank aan Ingrid Van Zele voor de lay-out.

² De vraag naar de oorzaken van het Nederlandse ‘mirakel’ is zeer relevant, maar overstijgt de opzet van dit bericht. Sinds 1995 kenden België en Nederland een aantal sterk verschillende evoluties in het flankerend beleid. Het toekennen van bepaalde uitkomsten aan bepaalde maatregelen, dan wel contextvariabelen is echter een bijzonder complexe oefening. Ze blijft aan vele interacties, tijdseffecten en onzekerheden onderhevig. Het opzet van dit bericht is beperkter: het wil de verhoudingen tussen beide landen schetsen aan de hand van kwantificeerbare variabelen met betrekking tot de arbeidsmarkt, welvaart en inkomens.

armoedereducerende sociale uitgaven slaagden er tegelijkertijd in een groot deel van de niet-werkenden boven de relatieve armoedelij te tillen. Bij deze vaststelling werd tegelijk een waarschuwing geformuleerd: om de goede prestaties op vlak van armoedebestrijding ook in de toekomst te verzekeren, zou de tewerkstellingsgraad in België moeten stijgen. Zo niet zouden de toekomstige uitdagingen, waaronder de vergrijzing, zich kunnen vertalen in een stijging van de belastingsdruk of (wat waarschijnlijker leek) een verdere welvaartserosie van de sociale uitkeringen (De Lathouwer, 2000).

Dit bericht onderzoekt hoe de sociaaleconomische indicatoren in Nederland en België evolueerden sinds het midden van de jaren 1990. Waar mogelijk wordt voor België ook de regionale evolutie geduid. De aandacht gaat hierbij naar uitkomsten op de arbeidsmarkt, in de inkomensvervangende uitkeringen en tot slot de inkomensverdeling. Daaruit zal blijken dat op relatief korte tijd de verhoudingen tussen beide landen sterk zijn gewijzigd.

2. Globale welvaart

Op vlak van economische groei hebben België en Nederland sinds het midden van de jaren 1990 verschillende trajecten doorlopen. In Nederland heeft deze een volatieler verloop gekend dan in België. De economische cycli hebben zich in de Nederlandse economie veel sterker gemanifesteerd (Bethuyne & Buitenkamp, 2006). Tot 2001 kende Nederland een groei die het Europese gemiddelde ver overtrof. De vertraging die volgde, trof Nederland echter ook uitzonderlijk hard. Sinds 2005 doet Nederland het weer opvallend goed. België kende sinds het midden van de jaren 1990 een groeipatroon dat minder volatiel, maar ook minder dynamisch was dan het Nederlandse (Tabel 1).

Tabel 1. Reële groei van het Bruto Binnenlands Product, % verandering ten opzichte van het vorige jaar, 1996-2007.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
België	1,2	3,5	1,7	3,4	3,7	0,8	1,5	1	3	1,8	3	2,8
Nederland	3,4	4,3	3,9	4,7	3,9	1,9	0,1	0,3	2,2	2	3,4	3,5
EU15	1,7	2,7	3	3	3,9	1,9	1,2	1,2	2,3	1,8	2,9	2,7
EU27	1,8	2,7	3	3	3,9	2	1,2	1,3	2,5	2	3,1	2,9

Bron: Eurostat.

Gemeten aan de hand van het BBP per hoofd van de bevolking, hebben Nederland en België op vlak van globale welvaart de rollen gewisseld. In het midden van de jaren 1990 was het bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking³ nog iets hoger in België dan in Nederland⁴.

In 2007 is Nederland, per hoofd van de bevolking en in koopkrachtpariteiten, het derde 'rijkste' land van de EU (na Ierland en Luxemburg). België staat op de zevende positie, met

3 De bevolking is in diezelfde periode sneller aangegroeid in Nederland dan in België. In België steeg het bevolkingsaantal van 10,1 miljoen inwoners in 1995 naar 10,6 miljoen in 2007. De Nederlandse bevolking nam in diezelfde periode toe van 15,4 naar 16,4 miljoen. (Bron: Eurostat)

4 België kende naast een hoger BBP per hoofd ook een zwaardere staatsschuld. Ze bedroeg in 1996 127% van het BBP, tegenover 74,1% in Nederland. Beide hebben hun staatsschuld verder afgebouwd, in 2007 bedroeg deze 84,9% in België tegenover 45,4% in Nederland. (Bron: Eurostat)

verder nog Oostenrijk, Denemarken en Zweden voor zich. Het Belgische BBP per hoofd tendeert steeds meer naar het Europese gemiddelde, terwijl Nederland de jongste jaren opnieuw vooruitloopt op de rest van de EU27. Wat de Belgische regionale component betreft, zit het Vlaamse gewest op het niveau van België. Op het grondgebied van het Waalse gewest wordt per hoofd van de bevolking aanzienlijk minder welvaart gecreëerd. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is er opvallend meer economische activiteit, al stoot men hier op de vraag naar vergelijkbaarheid met de twee grotere gewesten⁵ (Tabel 2).

Volgens een andere maatstaf, het besteedbaar inkomen van de huishoudens per inwoner, klinkt de conclusie enigszins anders. Volgens deze indicator zijn de Belgen per hoofd van de bevolking nog steeds rijker dan de Nederlanders. Dit verschil in BBP en besteedbaar inkomen van huishoudens per hoofd ligt hem volgens de nationale rekeningen in een verschillend aandeel van het inkomen dat vloeit naar de overheid en de vennootschappen. Het aandeel van de laatste twee categorieën zou hoger liggen in Nederland.

Ook bij het besteedbaar inkomen valt echter op dat de Nederlanders sinds 1995 een veel snellere groei kenden dan de Belgen. De kloof tussen beide landen is in deze periode sterk afgenomen. Binnen België zijn de verschillen tussen de gewesten kleiner, wanneer men welvaart meet aan de hand van het besteedbaar inkomen dan aan de hand van het bruto binnenlands product. Dit verschil resulteert voor een groot deel uit het gecombineerde effect van pendelarbeid en transfers (Dury e.a. (2008)) (Tabel 3).

5 Dit is een vraag die men ook steeds bij andere indicatoren in rekening moet nemen: zo vindt men in grote steden vaak een sterke concentratie van economische activiteit enerzijds, naast anderzijds een concentratie van gezinnen met lagere inkomens (al dan niet geconcentreerd in bepaalde wijken).

Tabel 2. Bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking, in koopkrachtpariteiten, als % van het EU27 gemiddelde, 1995-2007.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
België	129,0	126,0	125,9	123,1	123,2	126,2	123,7	125,3	123,2	121,0	121,1	119,6	118,0
Vlaams Gewest	126,7	123,4	124,4	121,2	121,7	124,7	122,2	123,7	122,0	120,1	120,1		
Waals Gewest	95,1	92,8	92,0	90,4	89,5	91,4	89,5	90,2	88,8	87,3	87,5		
Brussels H. Gewest	262,4	258,1	253,3	248,3	250,1	256,1	251,5	255,2	247,4	240,3	240,5		
Nederland	123,8	125,1	127,3	128,8	131,1	134,6	134,0	133,7	129,7	129,5	131,1	130,4	130,8
EU15	115,9	115,6	115,5	115,4	115,3	115,2	114,8	114,3	113,7	113,1	112,7	112,1	111,6
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Nederland 2005: voorlopig cijfer.

Bron: Eurostat.

Tabel 3. Besteedbaar inkomen van de huishoudens per hoofd van de bevolking, in koopkrachtpariteiten en euro, 1995-2005.

Euro	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
België	13492	13216	13043	13389	13776	14483	15087	15199	15208	15498	15829
Vlaams Gewest	13998	13756	13561	13971	14354	15162	15861	16021	16044	16365	16756
Waals Gewest	12431	12164	11981	12254	12672	13194	13647	13742	13760	14063	14384
Brussels H. Gewest	13694	13236	13261	13566	13865	14593	15116	15040	14957	15041	15058
Nederland	10592	10852	11024	11504	11892	12279	13396	14339	14233	14320	14425
Koopkrachtpariteiten	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
België	11888	12023	12324	12459	12900	14197	14624	14976	14279	14521	14929
Vlaams Gewest	12334	12515	12814	13001	13441	14863	15375	15785	15064	15333	15804
Waals Gewest	10953	11066	11321	11403	11867	12934	13229	13540	12919	13177	13566
Brussels H. Gewest	12066	12042	12530	12623	12983	14305	14653	14818	14043	14093	14202
Nederland	9532	10112	10664	11262	11578	12273	13010	13940	13210	13493	13806

Bron: Eurostat.

3. Arbeidsmarkt

Bij vergelijkingen tussen België en Nederland gaat steeds ruime aandacht naar de prestaties van de arbeidsmarkt. Nederland heeft sinds het begin van de jaren 1980 een opmerkelijke koers gevaren, met een sterke daling van de werkloosheid en een stijging van de (grotendeels deeltijdse) tewerkstelling. In België is de hoge werkloosheid en beperkte tewerkstellingsgroei een constante zorg van de laatste decennia.

3.1. Werkloosheid

De werkloosheidsgraad op actieve leeftijd is in Nederland tussen 1996 en 2007 gehalveerd van 6,5% naar 3,2%, weliswaar met de typische conjuncturele bewegingen tussenin. Ook in België is in diezelfde periode de werkloosheid gedaald, zij het minder sterk en van een hoger aanvangsniveau. Het aandeel van de werklozen in de beroepsbevolking (15- tot 64-jarigen) evolueerde er van 9,5% in 1996 naar 7,5% in 2007.

Het Nederlandse werkloosheidscijfer vertegenwoordigt het land veel beter in zijn geheel, dan dat het geval is voor België. Nederland kent immers zeer beperkte regionale variatie in werkloosheidsgraden. In België zijn de verschillen tussen de gewesten⁶ aanzienlijk, zowel voor wat betreft het peil als dynamiek van de werkloosheid. Tussen 1996 en 2007 is de werkloosheid bij de inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verder toegenomen, van een hoog aanvangsniveau van 16,1% naar 17,2%. Het Waals gewest kende in diezelfde periode een vrij sterke daling van de werkloosheidsgraad, van 14,0% naar 10,5%. In het Vlaams gewest evolueerde de werkloosheid op actieve leeftijd van 6,1% in 1996 naar 4,4% in 2007 (Tabel 4).

Sinds het midden van de jaren 1990 is ook de jeugdwerkloosheid in Nederland nagenoeg gehalveerd. Bij de 15- tot 24-jarigen is het aandeel werklozen in de beroepsbevolking geëvolueerd van 11,4% in 1996 naar 5,9% in 2007. België heeft in diezelfde periode amper vooruitgang geboekt, de werkloosheid bij jongeren evolueerde er van 20% naar 18,8%. Opnieuw zijn er grote verschillen tussen de Belgische regio's. In 2007 is ongeveer 11% van de jongeren die in het Vlaams Gewest wonen werkloos, vergelijkbaar met de situatie in 1996. Bij jonge Brusselaars en vooral Walen is een zekere vooruitgang geboekt. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest evolueerde van 39,8% in 1996 naar 34,8% in 2007, Wallonië van 34,8% naar 27,8% in diezelfde periode. Ondanks een zekere verbetering blijft dit peil zeer hoog, ook naar Europese normen (Tabel 5).

Naast een hogere jeugdwerkloosheid kent België ook meer langdurige werkloosheid dan Nederland: In 2007 was in België 3,8% van de beroepsbevolking tussen 15 en 64 jaar langer dan 12 maanden werkloos. Met dat cijfer zit het land in de hogere regionen van de EU27. De verschillen tussen de regio's zijn groot: de indicator varieert van 1,8% in Vlaanderen en 6,0% in Wallonië tot 9,9% in Brussel. Wallonië en Vlaanderen hebben het afgelopen decennium vooruitgang geboekt, terwijl Brussel stagneert. Met 1,3% doet Nederland het in 2007 bijzonder goed, al vertoont het, tegen de Europese tendens in, een lichte stijging sinds 2002 (Tabel 6).

6 Voor wat betreft werkloosheidsgraden zijn de verschillen tussen Vlaamse provincies vrij klein. In 2006 liepen deze van 4,2% in Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen tot 6,2% in Limburg. Achter de werkloosheidsgraad van het Waals Gewest gaan opnieuw grote provinciale verschillen schuil, gaande van 7,6% in Waals-Brabant tot 14,4% in Henegouwen.

Tabel 4. Werkloosheidsgraad (15-64 jaar) naar geslacht, 1996-2007.

(%)		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	België	9,5	8,8	8,9	8,7	7,1	6,6	7,6	8,2	8,5	8,5	8,3	7,5
	Vlaams Gewest	6,1	5,1	5,3	5,4	4,3	4,0	4,9	5,7	5,4	5,5	5,0	4,4
	Waals Gewest	14,0	13,4	13,5	12,8	10,4	9,9	10,6	10,9	12,1	11,9	11,8	10,5
	Brussels H. Gewest	16,1	16,6	16,4	16,1	14,1	13,0	14,7	15,7	15,9	16,5	17,7	17,2
	Nederland	6,5	5,6	4,4	3,6	2,7	2,1	2,6	3,6	4,7	4,8	3,9	3,2
	EU-15	11,0	10,8	10,3	9,5	8,5	7,4	7,7	8,1	8,3	8,2	7,8	7,1
	EU-27					9,4	8,7	9,0	9,1	9,3	9,0	8,3	7,2
Mannen	België	7,4	7,0	7,2	7,3	5,8	6,0	6,7	7,7	7,6	7,7	7,5	6,7
	Vlaams Gewest	4,0	3,6	4,0	4,4	3,2	3,6	4,3	5,2	4,6	4,8	4,3	3,8
	Waals Gewest	11,5	11,0	11,0	10,2	8,5	8,7	9,1	10,1	10,7	10,5	10,4	9,0
	Brussels H. Gewest	15,8	16,4	15,8	16,1	14,3	12,7	14,9	16,1	16,3	16,4	17,3	17,3
	Nederland	5,3	4,4	3,4	2,7	2,2	1,8	2,3	3,4	4,4	4,5	3,6	2,8
	EU-15	9,8	9,7	9,0	8,3	7,3	6,5	7,0	7,5	7,7	7,6	7,1	6,4
	EU-27					8,3	7,9	8,4	8,5	8,7	8,4	7,7	6,6
Vrouwen	België	12,4	11,2	11,1	10,6	8,8	7,5	8,7	8,9	9,6	9,6	9,4	8,5
	Vlaams Gewest	9,1	7,3	7,1	6,8	5,9	4,5	5,7	6,3	6,6	6,3	5,8	5,1
	Waals Gewest	17,4	16,6	16,9	16,2	12,9	11,7	12,7	11,9	13,8	13,8	13,5	12,5
	Brussels H. Gewest	16,5	16,8	17,1	16,0	13,8	13,3	14,6	15,3	15,4	16,5	18,2	17,0
	Nederland	8,1	7,2	5,8	4,9	3,5	2,5	2,9	3,8	5,0	5,1	4,4	3,7
	EU-15	12,5	12,4	12,0	11,1	10,0	8,6	8,7	8,9	9,2	9,0	8,6	7,8
	EU-27					10,7	9,8	9,9	9,9	10,0	9,8	9,0	7,9

Opmerking: Een verticaal streepje duidt op een tijdreeksbreuk in de enquête van het betreffende land.

Update Eurostat 25/04/2008.

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

Tabel 5. Werkloosheidsgraad jongeren (15-24 jaar) naar geslacht, 1996-2007.

(%)		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	België	20,0	20,3	18,6	21,1	17,5	16,9	17,7	21,7	21,2	21,5	20,5	18,8
	Vlaams Gewest	11,2	10,7	9,0	13,5	11,3	10,0	11,6	15,5	13,6	14,2	12,5	11,7
	Waals Gewest	34,8	36,8	34,4	33,0	27,0	28,3	26,5	31,7	33,1	32,0	31,3	27,8
	Brussels H. Gewest	39,8	35,6	35,5	35,5	30,8	27,4	32,9	35,1	33,5	35,0	35,3	34,4
	Nederland	11,4	9,7	8,8	7,4	5,3	4,4	4,6	6,6	8,0	8,2	6,6	5,9
	EU-15	21,7	21,1	19,3	18,2	16,1	14,1	14,7	15,3	16,0	16,6	15,9	14,9
	EU-27					18,3	17,3	17,9	18,1	18,6	18,6	17,3	15,5
Mannen	België	16,8	16,8	16,6	18,9	15,3	16,2	17,2	22,2	20,2	21,0	18,8	17,1
	Vlaams Gewest	8,5	8,5	7,4	12,4	10,3	9,9	11,7	15,6	12,5	14,0	11,5	11,1
	Waals Gewest	29,7	29,8	30,7	28,2	21,1	25,8	24,3	31,4	32,0	30,2	28,0	23,5
	Brussels H. Gewest	42,4	31,5	37,3	33,6	32,5	27,1	33,8	38,1	32,2	35,9	34,4	32,9
	Nederland	11,3	9,2	8,3	6,6	4,7	4,2	4,3	6,7	7,9	8,0	6,1	5,6
	EU-15	20,8	19,9	18,3	17,1	15,1	13,4	14,4	15,4	15,8	16,4	15,6	14,6
	EU-27					17,6	16,8	17,7	18,1	18,6	18,5	17,0	15,2
Vrouwen	België	23,9	24,6	21,1	23,8	20,4	17,9	18,3	21,2	22,4	22,2	22,6	20,9
	Vlaams Gewest	14,6	13,2	11,0	14,9	12,5	10,1	11,5	15,3	14,8	14,4	13,7	12,4
	Waals Gewest	41,4	46,7	39,3	39,1	34,7	31,7	29,4	32,1	34,4	34,2	35,6	33,1
	Brussels H. Gewest	37,2	40,0	33,6	37,8	28,8	27,9	31,9	31,1	34,9	33,8	36,2	36,4
	Nederland	11,6	10,3	9,3	8,2	5,9	4,5	4,8	6,5	8,1	8,4	7,1	6,2
	EU-15	22,8	22,5	20,6	19,4	17,2	14,9	15,1	15,2	16,2	16,8	16,3	15,2
	EU-27					19,1	17,9	18,2	18,1	18,6	18,7	17,7	15,8

Opmerking: Een verticaal streepje duidt op een tijdreeksbreuk in de enquête van het betreffende land.

Update Eurostat 25/04/2008.

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

Tabel 6. Aandeel langdurige werklozen in de beroepsbevolking (15-64 jaar) naar geslacht, 1999-2007.

		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	België	5,18	4,07	3,38	3,90	4,00	4,40	4,65	4,50	3,77
	Vlaams Gewest	2,64	1,87	1,50	1,84	2,15	2,32	2,43	2,23	1,63
	Waals Gewest	8,60	6,99	5,87	6,56	6,19	7,01	7,37	6,99	5,98
	Brussels H. Gewest	10,19	8,64	7,43	8,51	8,57	9,07	9,73	10,54	9,86
	Nederland				0,69	1,04	1,54	1,93	1,67	1,30
	EU-15	4,38	3,87	3,26	3,09	3,35	3,40	3,44	3,32	2,85
	EU-27		4,36	4,07	4,07	4,16	4,19	4,16	3,82	3,08
Mannen	België	4,25	3,33	3,13	3,42	3,64	3,93	4,15	3,98	3,31
	Vlaams Gewest	2,03	1,27	1,53	1,59	1,86	1,76	2,10	1,84	1,30
	Waals Gewest	6,72	5,76	5,03	5,36	5,67	6,40	6,41	6,09	5,06
	Brussels H. Gewest	10,55	8,85	7,32	8,88	8,41	9,70	9,57	10,41	9,97
	Nederland				0,62	1,00	1,58	1,94	1,64	1,19
	EU-15	3,72	3,24	2,81	2,70	3,02	3,09	3,16	3,05	2,60
	EU-27		3,76	3,62	3,65	3,78	3,85	3,85	3,56	2,84
Vrouwen	België	6,42	5,05	3,72	4,54	4,45	4,99	5,28	5,13	4,34
	Vlaams Gewest	3,45	2,67	1,45	2,16	2,53	3,04	2,84	2,71	2,05
	Waals Gewest	11,13	8,66	7,02	8,19	6,87	7,81	8,59	8,12	7,13
	Brussels H. Gewest	9,75	8,38	7,56	8,05	8,78	8,28	9,93	10,70	9,73
	Nederland				0,77	1,09	1,47	1,89	1,77	1,42
	EU-15	5,25	4,65	3,84	3,63	3,79	3,85	3,82	3,62	3,11
	EU-27		5,08	4,69	4,64	4,65	4,58	4,56	4,11	3,36

Bron: eigen berekeningen op basis van Steunpunt WSE.

De werkloosheidsgraad, ooit dé belangrijkste arbeidsmarktindicator, heeft in de loop van de jaren echter krediet verloren. Vooral in Nederland was er bij momenten een groot volume aan ‘verdoken werkloosheid’. Het stelsel voor arbeidsongeschiktheid (WAO, Wet op Arbeidsongeschiktheidsverzekering) werd gebruikt als afvloeiingsregeling, zonder dat deze ontslagen werknemers verschenen in de werkloosheidsstatistieken (Koning & van Vuuren, 2006). Gaandeweg werd, ook in de context van de Europese Lissabonstrategie, meer belang gehecht aan de verhouding van de werkenden tot de bevolking in de actieve leeftijd, uitgedrukt in de tewerkstellingsgraad.

3.2. *Tewerkstelling*

De Nederlandse globale tewerkstellingsgraad heeft sinds het midden van de jaren 1990 opnieuw een zeer sterke groei gekend. De verhouding van de werkenden tot de bevolking op de actieve leeftijd steeg van 65,4% in 1996 naar 76,0% in 2007. In 1996 lag de Belgische tewerkstellingsgraad (56,3%) lager. Sindsdien kende die een beperkte stijging tot 62,0% in 2007. De regionale dynamiek was ook hier verschillend: Brussel steeg zeer licht van 52,2% naar 54,8%, Wallonië iets sterker van 53,0% naar 57,0%, terwijl Vlaanderen de grootste stijging kende van 60,8% naar 66,1%. Bij de verschillende evoluties van België, Nederland en de gewesten onderling speelt de tewerkstelling van vrouwen een belangrijke rol (Tabel 7).

Vaak wordt aangehaald dat de hoge Nederlandse tewerkstellingsgraden vooral de wijdverbreide deeltijdse arbeid reflecteren, eerder dan een groot arbeidsvolume (Becker, 2005). Anno 2007 werkt in Nederland iets minder dan de helft van de werkenden (46,2 %) volgens een deeltijds patroon⁷. ‘Parttime’ is nagenoeg de regel bij de werkende vrouwen (74,7%) en inmiddels ook vrij courant (23%) bij de mannen. In 2007 werkt in België 22,2% van de werkenden deeltijds, een beperkte stijging tegenover 17,7% in 2001. Parttime arbeid is ook in België vooral een vrouwelijk fenomeen. Meer dan twee werkende vrouwen op vijf hebben een deeltijdse betrekking (41,1%) tegenover minder dan één op tien (7,4%) bij de mannen. De verschillen tussen de Belgische gewesten zijn op dit vlak beperkt (Tabel 8).

De wijdverspreide deeltijdse arbeid in Nederland vertaalt zich in een groot verschil tussen de ‘klassieke’ tewerkstellingsgraad en de voltijds equivalente tewerkstellingsgraad. Nederland is in termen van klassieke tewerkstellingsgraden één van de Europese koplopers, maar zit in voltijdse equivalenten⁸ onder het gemiddelde van de EU27. Opmerkelijk zijn ook hier de verhoudingen tussen België en Nederland sinds het midden van de jaren 1990 gewijzigd. In 1995 kende België een voltijds equivalente tewerkstellingsgraad van 53,4%, iets hoger dan de 51,4% van Nederland. In 2006 haalt Nederland met 57,3% een hoger percentage dan de Belgische 55,8%. De verdere stijging van de arbeidsparticipatie in Nederland, ook al is deze vaak deeltijds, zorgt er voor dat het totale arbeidsvolume boven het Belgische niveau uitstijgt (Tabel 9).

7 De definities voor ‘voltijds’ en ‘deeltijds werk’ verschillen enigszins. Voor België en de meeste andere EU landen rapporteren de respondenten zelf of ze voltijds dan wel deeltijds werken. Voor Nederland wordt men als deeltijds werkend beschouwd wanneer men doorgaans minder dan 35 uur per week werkt. Wie doorgaans 35 uur of langer werkt, verschijnt in de statistieken als voltijds werkend.

8 Hierbij wordt gecontroleerd voor deeltijdse arbeid. Verschillende deeltijdse banen worden bij elkaar ‘opgeteld’ tot ze een voltijdse baan vormen, aan één persoon toegekend terwijl de anderen als niet-werkend worden beschouwd. Vervolgens wordt de tewerkstellingsgraad berekend op basis van deze data.

Tabel 7. Tewerkstellingsgraad (15-64 jaar) naar geslacht, 1996-2007.

(%)		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	België	57,5	58,2	58,5	58,8	60,1	59,9	59,9	59,6	60,3	61,1	61,0	62,0
	Vlaams Gewest	60,8	61,4	61,7	62,1	63,5	63,4	63,5	62,9	64,3	64,9	65,0	66,1
	Waals Gewest	53,0	53,8	54,2	54,2	55,7	55,4	54,9	55,4	55,1	56,1	56,1	57,0
	Brussels H. Gewest	52,2	53,0	53,7	53,4	54,5	53,9	54,5	53,2	54,1	54,8	53,4	54,8
	Nederland	65,4	67,5	69,4	70,9	72,9	74,1	74,5	73,8	73,1	73,2	74,3	76,0
	EU-15	60,1	60,4	61,2	62,2	63,2	63,9	64,2	64,4	64,6	65,4	66,2	66,9
	EU-27					62,1	62,5	62,4	62,7	62,8	63,5	64,5	65,4
Mannen	België	67,8	68,1	68,0	67,7	69,3	68,8	68,3	67,3	67,9	68,3	67,9	68,7
	Vlaams Gewest	72,0	71,8	71,4	71,0	72,8	72,1	71,6	70,7	71,6	71,8	71,5	72,3
	Waals Gewest	62,6	63,4	64,0	63,9	65,4	64,9	64,2	63,5	63,2	63,7	63,6	64,3
	Brussels H. Gewest	59,0	59,9	59,8	59,8	60,8	61,3	60,9	59,1	60,3	62,0	60,5	61,4
	Nederland	75,7	77,9	79,6	80,3	82,1	82,7	82,9	81,4	80,2	79,9	80,9	82,2
	EU-15	70,0	70,3	71,0	71,7	72,5	73,0	72,8	72,7	72,5	73,0	73,6	74,2
	EU-27					70,7	70,8	70,4	70,3	70,2	70,8	71,6	72,5
Vrouwen	België	47,0	48,2	49,0	49,7	50,8	51,0	51,4	51,8	52,6	53,8	54,0	55,3
	Vlaams Gewest	49,3	50,8	51,7	52,9	54,0	54,5	55,2	55,0	56,7	57,8	58,3	59,8
	Waals Gewest	43,4	44,2	44,4	44,5	46,0	45,8	45,6	47,4	46,9	48,4	48,6	49,6
	Brussels H. Gewest	45,6	46,3	47,7	47,2	48,4	46,7	48,2	47,4	47,9	47,9	46,6	48,3
	Nederland	54,8	56,9	58,9	61,3	63,4	65,3	65,9	66,0	65,7	66,4	67,7	69,6
	EU-15	50,1	50,6	51,3	52,7	53,9	54,9	55,5	56,2	56,7	57,8	58,7	59,7
	EU-27					53,6	54,3	54,5	55,0	55,4	56,3	57,3	58,3

Opmerking: Een verticaal streepje duidt op een tijdreeksbreuk in de enquête van het betreffende land.

Update Eurostat 25/04/2008.

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

Tabel 8. Aandeel deeltijdarbeid bij de werkenden (15-64 jaar) naar geslacht, 2001-2007.

(%)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	België	17,7	18,3	19,6	20,4	21,7	22,0	21,9
	Vlaams Gewest	18,2	18,8	20,2	21,1	22,4	22,8	22,6
	Waals Gewest	17,3	18,0	18,9	19,7	21,3	21,0	21,4
	Brussels H. Gewest	15,6	15,8	17,2	17,9	18,3	18,7	18,8
	Nederland	41,9	43,4	44,6	45,2	45,7	45,8	46,3
	EU-15	17,6	17,7	18,2	19,0	19,7	20,2	20,3
	EU-27	15,7	15,7	16,1	16,7	17,3	17,6	17,6
Mannen	België	4,7	5,1	5,8	6,3	7,1	7,0	7,1
	Vlaams Gewest	4,2	4,6	5,8	5,9	6,9	6,8	6,6
	Waals Gewest	4,6	5,1	5,0	6,0	6,6	6,4	7,2
	Brussels H. Gewest	8,4	8,4	9,0	9,8	10,4	10,8	10,2
	Nederland	19,3	20,6	21,3	21,6	21,8	22,1	22,5
	EU-15	5,7	6,0	6,2	6,6	7,0	7,4	7,5
	EU-27	5,9	5,9	6,1	6,4	6,7	7,0	6,9
Vrouwen	België	35,8	36,4	38,0	39,3	40,4	41,0	40,5
	Vlaams Gewest	37,3	38,0	39,6	41,3	42,1	43,1	42,3
	Waals Gewest	35,7	36,6	37,8	38,5	40,5	40,2	39,9
	Brussels H. Gewest	25,0	25,1	27,4	28,0	28,3	28,8	29,5
	Nederland	71,3	72,7	74,1	74,7	75,0	74,5	74,8
	EU-15	33,3	33,1	33,6	34,8	35,8	36,3	36,3
	EU-27	28,4	28,1	28,7	29,7	30,5	30,7	30,7

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

Tabel 9. Tewerkstellingsgraad in voltijdse equivalenten (15-64 jaar) naar geslacht, 1995-2006.

Totaal		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	België	53,4	53,3	53,8	53,9	55,7	57,4	55,8	55,4	54,7	55,8	56,3	55,8
	Nederland	51,4	52,1	54,1	55,6	56,8	57,5	58,1	58,1	57,2	56,5	56,4	57,3
	EU15	55,6	55,5	55,7	56,3	57,1	58	58,6	58,8	58,7	58,5	58,6	59,3
	EU27							58,2	58,1	58	57,8	58,1	58,9
Mannen	België	67,2	67	67,1	66,9	68,6	70,7	68,6	67,6	66,7	67,6	67,4	66,9
	Nederland	69	69,7	71,7	73,1	73,8	74,7	75	74,7	73,2	72	71,7	72,3
	EU15	69,3	68,9	69,1	69,7	70,3	71,1	71,5	71,2	70,7	70,3	70,4	70,8
	EU27							69,7	69,1	68,8	68,5	68,8	69,4
Vrouwen	België	39,6	39,7	40,5	40,9	42,9	44,2	43	43,2	42,9	44,4	45,6	45,2
	Nederland	33,8	34,5	36,6	38,3	40	40,5	41,6	42	41,7	41,5	41,7	42,9
	EU15	42,3	42,5	42,8	43,2	44,3	45,4	46,2	46,8	47,1	47,1	47,4	48,2
	EU27							47,2	47,3	47,6	47,5	47,8	48,8

Bron: European Commission: Employment in Europe 2007.

Een analyse op basis van leeftijdscategorieën leert hoezeer arbeid in België geconcentreerd is bij de 'prime age' (25 tot 54-jarigen). België zit sinds het midden van de jaren 1990 licht boven het Europese gemiddelde. Het land kende een stijging van 75,3% in 1996 tot ongeveer 79,7% in 2007. Er zijn verschillen tussen de gewesten, die deze in de globale tewerkstellingsgraad reflecteren. Nederland kende een sterkere stijging, van 75,8% in 1996 naar 85,4% in 2007. (Tabel 10).

Bij de jongeren (15 tot 24 jaar) werkt in België ongeveer één op vier, of 27,5% in 2007. Er zijn verschillen tussen de regio's, met 31,5% in Vlaanderen tegenover 23,5% in Wallonië en 19,6% in Brussel. In vergelijking met het gemiddelde van de EU27 (37,2%) en zeker Nederland (68,4%) is dit cijfer voor alle gewesten laag (Tabel 11). Hierbij speelt, althans voor de vergelijking tussen België en Nederland, deels een meeteffect. In Nederland hebben studenten vaker een bijbaan gedurende het jaar, terwijl Belgische studenten eerder met een kortlopend contract in de zomermaanden werken. Daardoor is voor Belgische studenten de kans kleiner dat ze tijdens de referentieperiode van de statistieken aan het werk zijn (Vandenbrande, 2001).

In de context van een vergrijzende bevolking gaat bijzondere aandacht naar het einde van de professionele loopbaan. De tewerkstelling van ouderen (55 tot 64 jaar) wordt beschouwd als één van de belangrijkste problemen van de Belgische arbeidsmarkt. Tussen 1996 en 2007 werd op dit vlak vrij sterke vooruitgang geboekt. De tewerkstellingsgraad voor deze leeftijdscategorie steeg van 22,9% in 1996 naar 34,4% in 2007. Ondanks deze verbetering hinkt België nog steeds ver achter op de EU27 (gemiddeld 44,7% in 2007) en ten opzichte van Nederland (50,4% in datzelfde jaar). Bij de stijging van de tewerkstellingsgraad van ouderen spelen vrouwen een belangrijke rol, met een zeker cohorte-effect. De toetrede van vrouwen op de arbeidsmarkt nam een vlucht bij de zogenaamde babyboomers. Die generatie verschijnt sinds kort prominent in de leeftijdscategorie van de 55-tot 64-jarigen.

De concentratie van betaalde arbeid in een relatief korte actieve periode heeft een Belgische dimensie, die niet tot regionale verschillen kan herleid worden: Bij de ouderen zijn de tewerkstellingsgraden op gewestelijk niveau nagenoeg gelijk. In 2007 werkt in Vlaanderen 34,2% van de ouderen, in Wallonië bedraagt dit aandeel 33,6%, in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 38,3%. Bovendien kennen alle gewesten op dit vlak dezelfde dynamiek (Tabel 12).

Gezien tendensen naar groeiende kennisintensiviteit in de tewerkstelling vormen de laaggeschoolden een belangrijke risicocategorie op de arbeidsmarkt. Zowel in België als in Nederland daalt het aandeel van de laaggeschoolden, of de bevolking tussen 25 en 64 jaar dat niet beschikt over een diploma hoger secundair onderwijs. In 2007 is hun aandeel in de bevolking groter in België (32%) dan in Nederland (26,8%). In recente jaren maakt België hier wel een kleine inhaalbeweging. De ongekwalificeerde uitstroom⁹ evolueert parallel, in beide landen daalde deze van ongeveer 16% in 1999 naar 12% in 2007. Binnen België zijn er belangrijke regionale verschillen, die in grote mate de evoluties in werkloosheid en tewerkstelling weerspiegelen. Vlaanderen presteert beter dan Wallonië, dat het op zijn beurt beter doet dan het Brussels gewest. De twee grootste gewesten vertonen een daling van de ongekwalificeerde uitstroom, terwijl deze in Brussel fluctueert op een hoog niveau (Tabel 13).

9 De ongekwalificeerde uitstroom wordt gemeten als aandeel jongeren (18-24 jaar) dat ten hoogste een diploma van het lager secundair onderwijs behaald heeft en niet deelgenomen heeft aan een opleiding tijdens de referentieperiode van vier weken

Tabel 10. Tewerkstellingsgraad (25-54 jaar) naar geslacht in de Europese Unie, 1996-2007.

(%)		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	België	75,3	76,0	75,7	75,5	76,9	76,6	76,5	76,5	77,3	78,3	78,4	79,7
	Vlaams Gewest	78,7	79,5	79,3	79,7	81,2	81,1	81,3	80,8	82,2	83,3	83,5	84,9
	Waals Gewest	71,1	71,8	71,3	70,4	71,6	71,1	70,7	71,9	71,4	72,6	73,1	74,1
	Brussels H. Gewest	68,6	68,9	69,0	67,9	68,4	67,8	67,5	66,3	67,4	67,8	65,9	67,8
	Nederland	75,8	77,8	79,3	80,6	81,7	82,8	82,9	82,6	82,5	82,9	84,2	85,4
	EU-15	73,4	73,7	74,4	75,4	76,4	77,0	77,1	77,3	77,5	78,1	79,0	79,7
	EU-27	nb	nb	nb	nb	75,9	76,3	76,1	76,4	76,5	77,2	78,2	79,1
Mannen	België	87,2	87,3	86,2	85,9	87,1	86,5	86,1	85,0	85,8	86,1	85,9	87,0
	Vlaams Gewest	91,5	91,5	89,8	89,9	91,4	90,6	90,4	89,3	90,2	90,5	90,4	91,4
	Waals Gewest	82,5	82,9	82,8	81,9	82,6	82,3	81,7	81,0	81,3	81,6	81,6	82,9
	Brussels H. Gewest	76,3	76,0	75,4	74,9	75,8	75,7	74,8	72,6	74,0	75,0	73,3	74,5
	Nederland	88,7	90,1	91,0	91,5	92,2	92,7	92,0	90,9	90,2	90,3	91,4	92,1
	EU-15	85,0	85,1	85,6	86,3	87,1	87,4	86,9	86,6	86,3	86,7	87,3	87,8
	EU-27	nb	nb	nb	nb	85,6	85,6	84,9	84,8	84,7	85,2	86,0	86,8
Vrouwen	België	63,1	64,5	65,0	64,9	66,3	66,5	66,8	67,8	68,5	70,4	70,7	72,3
	Vlaams Gewest	65,4	67,1	68,3	69,1	70,6	71,4	71,9	72,1	73,9	75,9	76,3	78,2
	Waals Gewest	59,5	60,6	59,6	58,7	60,4	59,9	59,7	62,6	61,4	63,6	64,7	65,4
	Brussels H. Gewest	60,9	61,8	62,5	60,9	61,0	59,9	60,2	59,9	60,6	60,5	58,5	61,1
	Nederland	62,5	65,1	67,1	69,4	70,9	72,6	73,5	74,0	74,5	75,5	77,0	78,7
	EU-15	61,7	62,3	63,0	64,5	65,7	66,7	67,3	68,0	68,7	69,6	70,6	71,6
	EU-27	nb	nb	nb	nb	66,3	67,0	67,3	67,9	68,4	69,2	70,3	71,4

Opmerking: nb' is een niet betrouwbaar gegeven.

Een verticaal streepje duidt op een tijdreeksbreuk in de enquête van het betreffende land.

Update Eurostat 25/04/2008.

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

Tabel 11. Tewerkstellingsgraad jongeren (15-24 jaar) naar geslacht, 1996-2007.

(%)		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	België	26,9	26,1	26,8	27,9	29,0	29,7	29,4	27,4	27,8	27,3	27,6	27,5
	Vlaams Gewest	33,5	32,0	32,7	32,9	33,7	34,5	34,4	32,6	32,8	31,8	32,0	31,5
	Waals Gewest	19,1	18,4	19,6	21,6	23,5	23,7	22,9	20,8	21,6	22,1	22,2	23,1
	Brussels H. Gewest	14,4	17,0	16,7	19,1	20,2	21,3	21,9	19,1	19,7	19,3	20,7	19,6
	Nederland	54,1	56,9	60,3	62,7	68,4	70,4	70,5	68,7	66,2	65,2	66,2	68,4
	EU-15	36,4	36,4	37,6	38,6	39,9	40,5	40,4	40,0	39,5	39,9	40,3	40,8
	EU-27					37,0	37,2	36,7	36,1	35,7	36,0	36,4	37,2
Mannen	België	30,2	29,4	30,1	30,9	32,7	33,2	32,2	29,9	30,1	29,6	30,4	29,9
	Vlaams Gewest	37,2	34,6	36,3	35,5	37,1	37,7	37,0	35,0	35,1	33,8	34,5	33,1
	Waals Gewest	22,7	23,3	23,1	25,1	28,2	27,9	26,4	23,6	24,0	24,7	25,9	26,5
	Brussels H. Gewest	13,7	19,0	16,6	22,1	21,4	23,9	22,8	21,0	20,8	21,5	21,8	23,2
	Nederland	54,4	58,4	61,7	62,9	69,9	71,5	71,8	69,1	66,5	65,5	67,2	68,9
	EU-15	39,5	39,9	41,0	42,0	43,2	43,9	43,6	42,7	42,3	42,7	43,1	43,5
	EU-27					40,2	40,4	39,7	39,0	38,5	38,8	39,4	40,2
Vrouwen	België	23,4	22,6	23,4	24,8	25,2	26,0	26,5	24,7	25,4	25,0	24,7	25,0
	Vlaams Gewest	29,5	29,3	28,9	30,2	30,1	31,1	31,6	30,0	30,4	29,7	29,5	29,9
	Waals Gewest	15,3	13,2	16,0	18,0	18,6	19,4	19,2	17,9	19,1	19,5	18,4	19,4
	Brussels H. Gewest	15,0	15,1	16,7	16,2	19,1	18,7	21,0	17,3	18,6	17,2	19,6	16,3
	Nederland	53,9	55,4	58,9	62,5	66,7	69,2	69,2	68,3	65,9	64,9	65,1	67,9
	EU-15	33,2	33,0	34,1	35,3	36,5	37,1	37,2	37,2	36,7	37,0	37,4	38,0
	EU-27					33,8	34,1	33,5	33,2	32,8	33,0	33,4	34,2

Opmerking: Een verticaal streepje duidt op een tijdreeksbreuk in de enquête van het betreffende land.

Update Eurostat 25/04/2008.

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

Tabel 12. Tewerkstellingsgraad ouderen (55-64 jaar) naar geslacht, 1996-2007.

(%)		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	België	22,9	23,2	23,7	24,2	26,1	25,1	26,6	28,1	30,0	31,9	32,0	34,4
	Vlaams Gewest	22,4	22,9	23,3	23,7	25,5	24,5	25,6	26,5	29,5	30,7	31,4	34,2
	Waals Gewest	22,2	22,5	23,2	23,7	25,2	24,6	26,2	29,1	29,4	32,3	31,9	33,6
	Brussels H. Gewest	29,1	28,0	28,4	30,3	34,1	31,0	35,3	35,5	35,9	39,8	36,9	38,3
	Nederland	30,0	31,4	33,0	35,3	37,9	39,3	42,0	44,5	44,6	46,1	47,7	50,9
	EU-15	36,1	36,4	36,4	36,9	37,5	38,4	39,8	41,5	42,3	44,2	45,3	46,6
	EU-27					36,8	37,5	38,2	39,9	40,5	42,4	43,5	44,7
Mannen	België	33,7	33,8	33,7	33,5	36,2	35,1	36,0	37,8	39,1	41,8	40,9	42,9
	Vlaams Gewest	34,3	34,4	34,0	33,6	36,6	35,3	35,5	36,7	39,3	41,2	40,5	43,8
	Waals Gewest	30,9	31,1	31,7	32,6	34,4	33,4	35,1	38,8	37,3	41,0	40,2	40,5
	Brussels H. Gewest	39,7	38,8	38,8	36,2	39,8	40,3	43,0	42,6	44,5	50,4	47,3	45,9
	Nederland	40,7	43,0	46,2	48,8	49,9	50,5	54,9	56,9	56,4	56,9	58,0	61,5
	EU-15	47,0	47,1	47,2	47,3	47,6	48,3	49,8	51,3	52,0	53,3	54,1	55,3
	EU-27	nb	nb	nb	nb	46,9	47,3	48,2	49,7	50,1	51,6	52,7	53,9
Vrouwen	België	12,7	13,2	14,1	15,4	16,4	15,5	17,5	18,7	21,1	22,2	23,2	26,0
	Vlaams Gewest	10,9	11,7	12,8	14,0	14,5	14,0	15,8	16,4	19,6	20,1	22,2	24,7
	Waals Gewest	14,2	14,6	15,3	15,6	16,7	16,4	17,8	20,0	21,9	23,9	23,9	27,0
	Brussels H. Gewest	19,5	18,1	18,8	24,8	29,0	22,5	28,3	29,1	28,0	30,2	27,6	31,5
	Nederland	19,4	19,8	19,8	21,9	25,8	28,0	29,0	32,0	32,5	35,2	37,2	40,1
	EU-15	25,8	26,2	26,0	27,0	27,8	28,8	30,2	32,0	32,9	35,5	36,9	38,1
	EU-27	nb	nb	nb	nb	27,4	28,2	28,9	30,6	31,4	33,6	34,9	36,0

Opmerking: Een verticaal streepje duidt op een tijdreeksbreuk in de enquête van het betreffende land.

Update Eurostat 25/04/2008.

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

Tabel 13. Ongekwalficeerde uitstroom naar geslacht in de Europese Unie, 1999-2007.

		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	België	15,7	13,8	13,8	14,1	14,3	13,1	12,9	12,6	12,1
	Vlaams Gewest	13,6	11,6	11,5	11,7	12,5	11,0	10,7	10,0	9,3
	Waals Gewest	17,7	15,5	15,8	16,1	16,1	15,3	14,6	14,8	14,3
	Brussels H. Gewest	21,9	20,7	21,0	22,4	18,8	18,1	19,4	19,3	20,2
	Nederland	16,2	15,5	15,3	15,0	14,2	14,0	13,6	12,9	12,0
	EU-15	20,5	19,5	19,0	18,7	18,3	17,5	17,1	16,9	16,4
	EU-27	nb	17,6	17,3	17,1	16,6	15,9	15,5	15,2	14,8
Mannen	België	17,6	16,4	16,2	17,1	16,9	15,4	15,2	15,1	13,9
	Vlaams Gewest	15,7	13,9	13,5	14,4	14,8	13,3	13,2	11,9	10,9
	Waals Gewest	20,0	18,3	19,3	19,4	19,2	18,1	17,0	18,4	16,1
	Brussels H. Gewest	20,8	25,2	22,9	26,3	21,9	19,4	20,4	22,1	23,4
	Nederland	17,5	16,2	16,5	15,7	15,3	16,1	15,8	15,1	14,4
	EU-15	22,6	21,8	21,4	21,1	20,5	20,1	19,4	19,3	18,8
	EU-27	nb	19,7	19,4	19,3	18,6	18,3	17,5	17,3	16,9
Vrouwen	België	13,8	11,0	11,3	11,0	11,6	10,8	10,5	10,0	10,3
	Vlaams Gewest	11,3	9,2	9,4	8,8	10,2	8,7	8,0	8,1	7,6
	Waals Gewest	15,3	12,6	12,1	12,6	12,8	12,4	12,1	11,0	12,5
	Brussels H. Gewest	23,1	16,1	19,3	18,7	15,8	16,9	18,4	16,7	17,3
	Nederland	14,9	14,8	14,1	14,3	13,0	11,9	11,2	10,7	9,6
	EU-15	18,5	17,2	16,6	16,2	16,1	14,8	14,8	14,4	14,0
	EU-27	nb	15,6	15,2	14,9	14,7	13,6	13,5	13,1	12,7

De ongekwalficeerde uitstroom staat voor het aandeel jongeren (18-24 jaar) dat ten hoogste een diploma van het lager secundair onderwijs behaald heeft en niet deelgenomen heeft aan een opleiding tijdens de referentieperiode van vier weken.

Opmerking: Een verticaal streepje duidt op een tijdreeksbreuk in de enquête van het betreffende land.

Update Eurostat 25/04/2008.

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

De tewerkstelling van laaggeschoolden op actieve leeftijd is er in Nederland tussen 1999 en 2007 vrij sterk op vooruit gegaan, met een stijging van 56,8% tot 61,9% bij de 15- tot 64-jarigen. België had een lager aanvangsniveau in 1999 (48,8%) en kende sindsdien een zeer lichte stijging (tot 49,8% in 2007). Er zijn belangrijke regionale verschillen, met een beperkte stijging in Vlaanderen, stagnatie in Brussel en zelfs een lichte daling in Wallonië (Tabel 14).

Voor de leeftijdscategorie van de 25 tot 54-jarigen is de Nederlandse vooruitgang bij laaggeschoolden nog opvallender: hun tewerkstellingsgraad steeg van 61,9% in 1996 naar 73,1% in 2007. Opnieuw heeft België een zeer beperkte vooruitgang geboekt: van 59,3% naar 62,8%. In België laat de lage tewerkstellingsgraad bij laaggeschoolden zich niet herleiden tot een probleem van vervroegde uittreding bij oudere generaties. Ook voor jongere generaties laaggeschoolden stagneert de tewerkstellingsgraad (Tabel 15).

3.3. *Huishoudens zonder betaalde baan*

Naast de evolutie van tewerkstelling op individueel niveau, is ook de verdeling op huishoudniveau belangrijk, mede vanuit het perspectief van de inkomensverwerving. In 1995 leefde in Nederland meer dan één op tien (11%) volwassenen¹⁰ in een huishouden zonder betaalde baan. In 2007 is dat aandeel gedaald tot 6,5%. Daarmee scoort Nederland aanzienlijk beter dan het gemiddelde van de EU27 (9,3%). België haalt in 2007 met 12,5% één van de zwakste scores in Europa. Bovendien lijken de Belgen er nauwelijks in te slagen deze situatie te verbeteren: er is slechts een beperkte daling sinds 1995, toen dit aandeel 14,1% bedroeg. De verschillen tussen de Belgische regio's zijn ook voor deze indicator groot: In 2007 leefde 21,7% van de Brusselse volwassenen in een huishouden zonder baan. Wallonië doet het iets beter (17,5%) Vlaanderen scoort naar Belgische en Europese normen goed (8%) (Tabel 16).

Ook de evolutie van het aandeel kinderen (tot 18 jaar) in arbeidsloze huishoudens is positief voor Nederland: het daalde van 9,7% in 1995 naar 5,9% in 2007. Nederland doet het beter dan het gemiddelde van de EU27 (9,4% in 2007). In België is het aandeel kinderen in arbeidsloze huishoudens licht gestegen van 12,3% in 1995 naar 13,5% in 2007. Er blijken belangrijke regionale verschillen: In 2007 bedroeg het aandeel 27% in Brussel, 18,9% in Wallonië en 7,6% in Vlaanderen (Tabel 17).

10 Het gaat hierbij om 18 tot 59 jarigen. Huishoudens die alleen uit studenten bestaan worden uit teller en noemer geweerd.

Tabel 14. Tewerkstellingsgraad (25-64 jaar) van laaggeschoolden naar geslacht in de Europese Unie, 1999-2007.

		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	België	48,8	50,3	49,1	48,8	48,9	48,8	49,0	49,0	49,8
	Vlaams Gewest	51,6	52,9	51,8	52,1	52,0	52,4	52,3	52,2	54,2
	Waals Gewest	46,1	47,2	46,1	45,1	45,7	44,4	45,4	46,0	44,6
	Brussels H. Gewest	41,4	44,6	43,0	41,8	41,3	42,9	42,2	41,4	42,5
	Nederland	56,8	58,3	59,8	60,7	59,5	59,0	59,5	60,6	61,9
	EU-15	55,0	55,9	56,3	56,6	57,3	57,1	57,6	58,3	58,7
	EU-27		54,8	55,0	54,8	55,5	55,2	55,8	56,5	57,2
Mannen	België	63,1	65,3	63,5	62,9	61,9	61,8	62,3	61,2	61,9
	Vlaams Gewest	66,1	68,4	66,6	66,5	65,4	65,8	66,0	64,6	66,5
	Waals Gewest	60,8	62,5	60,8	59,4	58,5	57,4	58,1	58,2	56,6
	Brussels H. Gewest	51,6	55,4	54,4	53,3	51,5	53,1	54,4	52,9	52,9
	Nederland	75,4	76,0	76,6	77,6	75,2	75,1	75,2	76,6	77,6
	EU-15	70,6	71,4	71,8	71,7	72,1	71,3	71,5	71,9	72,1
	EU-27		69,4	69,6	69,2	69,5	68,8	69,3	69,9	70,3
Vrouwen	België	34,6	35,3	34,8	34,6	35,8	35,8	35,7	36,6	37,7
	Vlaams Gewest	36,8	37,4	37,3	37,6	38,2	38,9	38,4	39,7	41,7
	Waals Gewest	31,6	32,0	31,5	30,7	32,9	31,4	32,8	33,6	33,0
	Brussels H. Gewest	31,3	34,2	32,4	30,5	31,7	33,3	30,4	29,9	32,4
	Nederland	41,8	43,8	45,9	46,8	46,6	46,0	47,1	47,4	48,9
	EU-15	41,8	42,6	43,0	43,4	44,3	44,5	45,1	45,8	46,4
	EU-27		42,7	42,8	42,7	43,6	43,4	44,0	44,6	45,3

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

Laaggeschoolden hebben hoogstens een diploma lager secundair onderwijs.

Middengeschoolden hebben een diploma hoger secundair onderwijs of post-secundair maar non-tertiair onderwijs.

Hooggeschoolden hebben een diploma tertiair onderwijs.

Tabel 15. Tewerkstellingsgraden (25 -54 jaar) per onderwijsniveau, 1996-2007.

		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Laaggeschoold	België	59,3	59,4	60,2	62,0	64,5	61,1	60,8	61,2	61,7	61,8	61,5	62,9
	Nederland	61,9	64,2	65,9	66,9	68,4	70,6	71,0	69,6	69,9	71,0	72,0	73,1
	EU15	62,4	62,7	62,9	64,0	64,9	65,6	65,6	66,1	66,3	66,6	67,4	67,9
	EU27					64,1	64,6	64,3	64,8	64,7	65,0	65,8	66,5
Middengeschoold	België	78,1	79,1	78,0	80,4	81,3	81,5	81,0	79,4	79,7	80,6	80,6	81,6
	Nederland	80,4	82,1	82,9	84,8	85,5	86,1	85,8	85,7	84,3	84,4	85,6	86,7
	EU15	78,0	77,8	77,8	79,4	80,3	80,6	80,5	80,3	79,9	80,5	81,3	82,1
	EU27					78,8	78,8	78,3	78,3	78,1	78,6	79,7	80,8
Hooggeschoold	België	88,7	89,0	89,3	90,3	90,8	89,7	89,9	88,7	90,0	90,2	89,9	90,7
	Nederland	88,1	88,8	91,4	91,8	91,4	91,7	91,3	90,5	90,8	90,7	92,0	92,9
	EU15	86,5	86,5	84,9	87,5	88,1	88,3	88,0	87,8	87,7	87,8	88,3	88,8
	EU27					88,2	88,4	88,1	87,9	87,8	88,0	88,5	89,0

Laaggeschoolden hebben hoogstens een diploma lager secundair onderwijs.

Middengeschoolden hebben een diploma hoger secundair onderwijs of post-secundair maar non-tertiair onderwijs.

Hooggeschoolden hebben een diploma tertiair onderwijs.

Bron: Eurostat.

Tabel 16. Aandeel volwassenen (18-59 jaar) die leven in een huishouden zonder betaalde baan 1992-2007.

		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Totaal	België	14,1	14,1	14,3	14,4	13,0	12,4	13,8	14,2	14,4	13,7	13,5	14,3	12,5	
	Vlaams Gewest											9,4	9,8	8,0	
	Waals Gewest											18,5	19,0	17,5	
	Brussels H. Gewest											22,4	25,1	21,7	
	Nederland	11,0	10,2	8,9	8,8	7,8	7,6	6,9	6,7	8,0	8,0	8,0	7,4	6,5	
	EU15	11,5	11,5	11,5	11,1	10,5	9,9	9,7	9,6	9,7	9,8	9,8	9,8	9,5	9,1
	EU27							10,2	10,3	10,3	10,4	10,3	9,8	9,3	
Mannen (18-59 jarigen)	België	12,1	12,3	12,4	12,4	11,2	10,4	11,5	11,9	12,7	11,3	11,6	12,3	10,7	
	Nederland	9,5	8,8	7,4	7,1	6,3	5,8	5,4	5,3	6,7	6,7	6,9	6,2	5,4	
	EU15	10,1	10,1	10	9,7	9	8,4	8,3	8,3	8,6	8,8	8,8	8,5	8,1	
	EU27							8,9	9,1	9,1	9,4	9,3	8,8	8,3	
Vrouwen (18-59 jarigen)	België	16,2	16	16,3	16,3	14,8	14,5	16,2	16,6	16,2	16	15,4	16,4	14,4	
	Nederland	12,5	11,6	10,5	10,6	9,4	9,4	8,5	8,1	9,3	9,3	9	8,6	7,7	
	EU15	12,9	12,9	12,9	12,5	11,9	11,3	11,1	10,9	10,9	10,9	10,7	10,5	10,2	
	EU27							11,4	11,6	11,4	11,5	11,2	10,8	10,3	

(huishoudens bestaande enkel uit studenten zijn uit teller en noemer verwijderd).

Noot: EU 15 en EU27 zijn schattingen.

Bron: Eurostat en Indicatoren NAPincl., FOD Sociale Zekerheid.

Tabel 17. Aandeel kinderen (0-17 jaar) die leven in een huishouden zonder betaalde baan, 1995-2007.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
België	12,3	12,3	11,8	12,9	11,3	10,8	12,9	13,8	13,9	13,2	12,9	13,5	13,5
Vlaams Gewest											7,3	7	7,6
Waals Gewest											18,9	19,9	18,9
Brussels H. Gewest											23,6	27	27,0
Nederland	9,7	8,9	7,5	7,5	6,9	8,0	6,0	6,0	7,0	7,0	7,0	6,2	5,9
EU15	11	11,2	11,2	10,8	10,4	9,7	9,6	9,8	9,8	9,8	9,6	9,3	9,3
EU27	:	:	:	:	:	:	9,6	10	9,9	10	9,7	9,6	9,4

Noot: EU 15 en EU27 zijn schattingen.

Bron: Eurostat en Indicatoren NAPincl., FOD Sociale Zekerheid.

3.4. Arbeidsvoorwaarden

Naast de kwantiteit van de arbeid, uitgedrukt in tewerkstellingsgraden, zijn ook de arbeidsvoorwaarden belangrijk. Indicatoren van deze dimensies zijn echter minder vlot beschikbaar. Men zou indicaties kunnen vinden in het aandeel deeltijds werkenden die liever voltijds zouden werken. Volgens Eurostat ligt dit aandeel in Nederland zeer laag: in 1995 had 12% van de deeltijds werkende mannen liever voltijds gewerkt. Sindsdien is dit gedaald, waardoor hun aandeel in de steekproef te klein werd om te rapporteren. Vergeleken met het Europese gemiddelde (fluctuerend tussen 25% en 30%) is dit een goede score. In België was het aandeel van de onvrijwillig deeltijdse werkende mannen hoog in 1995, met bijna twee op vijf (38,3%). In 2007 is dit echter sterk gedaald tot 20,7%. Bij de Belgische vrouwen is het aandeel onvrijwillig deeltijds werkenden eveneens gehalveerd van 27,8% naar 13,6%. Bij Nederlandse vrouwen steeg het aandeel onvrijwillig deeltijdsen tussen 1995 en 2007 nooit boven de 6%.

Naast deeltijds werk is ook arbeid volgens een contract van bepaalde duur een vorm van zogenaamde flexibele arbeid, die afwijkt van het traditionele model van de voltijds werkende (man) met een ‘vast’ contract. Bij werknemers met een contract van bepaalde duur kan men veronderstellen dat velen een contract van onbepaalde duur verkiezen. In Nederland werken relatief meer mensen op tijdelijke basis dan gemiddeld in Europa. In 2007 heeft ongeveer 18% van de werkenden in Nederland een contract van beperkte duur, tegenover 14,5% in de EU27. In België is het aandeel van de tijdelijke werknemers duidelijk lager: het bedraagt er 8,6% in 2007. Er zijn op dit vlak ook regionale verschillen: in Vlaanderen is hun aandeel het laagst en dalende tot 7,5% in 2007. In Wallonië stagneert hun aandeel rond de 10% in Brussel is er een lichte stijging tot ongeveer 11% in 2007 (Tabel 18).

Naast de contractuele dimensie speelt ook de verloning een belangrijke rol. Een recent rapport van de European Foundation for the Improvement of Living Conditions (2008) analyseert de jobcreatie in de periode 1995 tot 2006. Daarbij hanteert het de mediane uurlonen als een proxyvariabele voor de kwaliteit van de arbeid. Zij concluderen dat in Nederland een proces van polarisering is opgetreden: de jobcreatie concentreerde zich bij de jobs met de hoogste en laagste uurlonen. Bij de (beperkte) jobcreatie in België was er eveneens sprake van een zekere polarisering, al was deze minder uitgesproken dan in Nederland. In het eerste kwintiel verdwenen in België meer banen dan er bijkwamen. De jobcreatie concentreerde zich in België vooral bij de tweede, vierde en vijfde kwintielen.

Samenvattend bevestigen de meest recente gegevens dat Nederland sinds het midden van de jaren 1990 de sterke prestaties op de arbeidsmarkt heeft voortgezet. De werkloosheid is er verder gedaald, de tewerkstelling verder gestegen. Nederland werkt ‘meer’ dan België, sinds kort ook in voltijds equivalente termen. Bovendien is de tewerkstelling ook vrij sterk gestegen bij laaggeschoolden en is het aandeel van de bevolking in arbeidsloze huishoudens (op actieve leeftijd) gedaald. Bij de beperkte data die beschikbaar zijn, kunnen vragen rijzen rond de arbeidsvoorwaarden van de nieuwe jobs. Over het algemeen lijkt de evolutie op de arbeidsmarkt echter positief.

Tabel 18. Aandeel tijdelijke arbeid bij de loontrekkenden (15-64 jaar) naar geslacht in de Europese Unie, 2000-2007.

(%)		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal	België	8,8	8,1	8,4	8,7	8,8	8,7	8,6
	Vlaams Gewest	8,0	7,6	7,5	7,7	7,8	7,4	7,5
	Waals Gewest	10,1	9,1	9,9	10,5	10,3	10,4	10,2
	Brussels H. Gewest	9,6	8,5	9,3	10,2	11,2	12,5	11,3
	Nederland	14,3	14,2	14,4	14,4	15,4	16,4	17,9
	EU-15	13,5	13,2	13,1	13,5	14,4	14,8	14,8
	EU-27	12,4	12,4	12,6	13,2	14,0	14,4	14,5
Mannen	België	6,3	5,7	6,2	6,4	6,8	6,9	6,8
	Vlaams Gewest	5,3	5,1	5,2	5,4	5,9	5,5	5,6
	Waals Gewest	8,0	6,7	7,7	7,7	7,7	8,4	8,3
	Brussels H. Gewest	7,9	6,9	8,0	8,6	9,8	11,9	10,5
	Nederland	11,7	12,0	12,6	13,0	14,1	15,2	16,4
	EU-15	12,6	12,3	12,2	12,7	13,7	14,0	14,0
	EU-27	11,8	11,7	11,9	12,6	13,6	13,9	13,8
Vrouwen	België	12,0	11,2	11,1	11,6	11,4	10,8	10,8
	Vlaams Gewest	11,6	10,8	10,4	10,4	10,1	9,6	9,7
	Waals Gewest	13,0	12,3	12,7	14,0	13,6	12,8	12,6
	Brussels H. Gewest	11,6	10,3	10,8	12,1	12,9	13,1	12,2
	Nederland	17,5	16,8	16,5	16,1	16,9	17,9	19,5
	EU-15	14,6	14,4	14,2	14,5	15,1	15,6	15,7
	EU-27	13,3	13,2	13,4	13,9	14,5	15,0	15,2

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

België en de gewesten hebben weliswaar vooruitgang geboekt op een aantal vlakken, zoals de tewerkstelling van ouderen, of de werkloosheid in Wallonië en Vlaanderen. In vergelijking met Nederland en (in mindere mate) de EU27 is de algemene beoordeling echter minder positief. Het land vertoont zelfs een onrustwekkende stijging van het aandeel kinderen in arbeidsloze huishoudens. In België hebben een groot aantal indicatoren een regionale dimensie (werkloosheid, globale tewerkstellingsgraad). Evengoed zijn er een aantal variabelen met een ‘Belgisch’ karakter. De lage tewerkstellingsgraad bij ouderen is bijvoorbeeld een probleem dat zich niet tot het regionale laat herleiden.

4. Inkomensvervangende uitkeringen

België en Nederland ontwikkelden omvattende systemen van inkomensvervangende uitkeringen, voor hen die (tijdelijk) hun inkomen niet kunnen verzekeren op de arbeidsmarkt. In het Nederlandse stelsel voor arbeidsongeschiktheid, het Belgische werkloosheidsstelsel en de brugpensioenen nam het volume sterk toe. In beide landen nam men maatregelen om de uitkeringsafhankelijkheid terug te dringen, zij het met wisselend succes.

4.1. Sociale uitgaven als aandeel van het BBP

Het aandeel van de totale publieke sociale uitgaven ten opzichte van het bruto binnenlands product geeft een indicatie van de omvang van de welvaartsstaat. Vooreerst moeten hier ook een aantal methodologische bemerkingen aan toegevoegd worden. Er zijn immers belangrijke verschillen naargelang de gegevensbron, voor Nederland in het bijzonder. In 2003 bedraagt het aandeel van de publieke sociale uitgaven er 20,7% dan wel 28,3% van het BBP, naargelang men de cijfers van OESO of Eurostat raadpleegt. Voor België zijn de verschillen tussen de bronnen kleiner. OESO vindt er een beslag van sociale uitgaven van 26,5% van het BBP tegenover 29,1% bij Eurostat (Tabellen 19 en 20).

De verschillen tussen de bronnen kan men grotendeels verklaren door de verschillende behandeling van sociale uitgaven die deels privaat en deels publiek zijn (De Deken en Kittel, 2007). OESO hanteert een eerder formalistisch criterium bij het bepalen van het sociaal karakter van de uitgaven: werden de betalingen al dan niet uitgevoerd door een publieke instantie? De criteria die Eurostat hanteert zijn breder: in het ESSPROS kader kunnen ook betalingen door private actoren als publiek worden beschouwd, voor zover de beslissingsmacht bij publieke instanties ligt. Zoals gezegd zijn volgens die criteria de verschillen tussen Nederland en België kleiner dan volgens de formalistische criteria.

Eurostat en OESO rapporteren een verschillend peil van publieke sociale uitgaven, maar over de evolutie geven ze grotendeels dezelfde indicaties. Volgens beide bronnen is het aandeel van de publieke sociale uitgaven grotendeels stabiel gebleven in België, met een licht dalende tendens tussen midden jaren 1990 en een stijging vanaf 2000. In Nederland verliepen de tendensen in dezelfde richting, maar waren ze meer uitgesproken. Voor een deel valt dit verloop te verklaren vanuit de economische groei, die in Nederland een sterk volatiel verloop heeft gekend (cfr. supra). Een analyse van de verschillende uitgaventakken leert echter dat de Nederlandse daling van de uitgaven zich sterker manifesteerde in een aantal takken: vanaf begin jaren 1990 vond er een sterke daling plaats in de tak arbeidsongeschiktheid. Iets later (midden jaren 1990) zijn in Nederland ook de sociale uitgaven voor werkloosheid beginnen dalen. In België zijn er geen zulke takken die een opvallende evolutie kenden ten opzichte van andere.

De sociale uitgaven, zoals hierna besproken, hebben zowel betrekking op sociale uitgaven in de vorm van diensten aan personen (in kind) als geldelijke transfers (in cash). De OESO biedt de mogelijkheid om enkel de laatste te analyseren. Daarbij komt men in 2003 tot 11% van het BBP voor Nederland tegenover 16,4% in België.

Daarnaast zijn bij de OESO ook analyses beschikbaar die de uitgaven opdelen in publieke en private componenten, en die ook de effecten van het belastingsstelsel mee opnemen in de analyse (Adema & Ladaique, 2005). Rekening houdend met het gecombineerde effect van belastingen en privatisering liggen in 2003 de totale sociale uitgaven iets lager in Nederland (23,1% van het BBP) dan in België (26% van het BBP).

Tabel 19. Publieke sociale uitgaven als % van het bruto binnenlands product, per uitgavetak, 1995-2004.

		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
Total	België	27,4	28	27,4	27,1	27	26,5	27,3	28	29,1	29,3	
	Nederland	30,6	29,6	28,7	27,8	27,1	26,4	26,5	27,6	28,3	28,3	
	EU15	27,7	27,9	27,5	27,1	27	27	27,1	27,4	27,8	27,7	p
	EU25						26,6	26,8	27,1	27,4	27,3	p
Sickness/health care	België	6,1	6,5	6,1	6,1	6,2	6	6,2	6,3	7,4	7,7	
	Nederland	8,2	7,7	7,4	7,3	7,4	7,3	7,5	7,9	8,2	8,1	
	EU15	7,2	7,1	6,9	6,9	7	7	7,2	7,3	7,5	7,5	p
	EU25						6,9	7,1	7,2	7,4	7,4	p
Disability	België	2,3	2,3	2,2	2,2	2,3	2,3	2,4	2,6	2	2	
	Nederland	3,6	3,4	3,2	3,1	3	2,9	2,8	2,9	2,9	2,8	
	EU15	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	2,2	2,1	2,1	p
	EU25						2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	p
Old age	België	8,3	8,4	8,4	8,6	8,6	8,4	8,7	9,1	9,5	9,5	
	Nederland	9,4	9,4	9,4	9,3	9,3	9,2	9	9,3	9,4	9,7	
	EU15	10,6	10,8	10,8	10,7	10,7	10,8	10,8	10,8	10,9	10,9	p
	EU25						10,7	10,7	10,7	10,9	10,8	p
Survivors	België	2,8	2,8	2,7	2,7	2,7	2,6	2,7	2,8	2,9	2,7	
	Nederland	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	
	EU15	1,2	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	p
	EU25						1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	p
Family/children	België	2,3	2,3	2,4	2,3	2,3	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	
	Nederland	1,3	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2	1,3	1,3	
	EU15	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	2,2	2,1	p
	EU25						2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	p
Unemployment	België	3,4	3,4	3,3	3,2	3,1	2,9	3	3,2	3,5	3,5	
	Nederland	2,9	2,8	2,4	1,9	1,5	1,3	1,2	1,4	1,6	1,6	
	EU15	2,2	2,2	2	1,8	1,8	1,6	1,7	1,7	1,8	1,7	p
	EU25						1,6	1,6	1,7	1,7	1,7	p
Housing	Housing											
	België						0	0	0,1	0,1	0,1	
	Nederland	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	
	EU15	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	p
Sociale exclusion n.e.c.	EU25	:	:	:	:	:	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	p
	België	0,7	0,7	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4	
	Nederland	1,5	1,4	1,3	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	
	EU15	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	p
	EU25						0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	p

p Provisional value; e Estimated value

Bron: Eurostat ESSPROS.

Tabel 20. Publieke sociale uitgaven als % van het bruto binnenlands product, per uitgavetak, 1995-2004.

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Total	Belgium	27	26,5	26,4	26,9	25,8	26,1	25,9	25,3	25,7	26,1	26,5
	Netherlands	25,1	23,6	22,8	21,8	21,2	20,6	19,9	19,3	19,5	19,9	20,7
Health	Belgium	7	6,8	6,4	6,7	6,3	6,3	6,5	6,5	6,6	6,7	7,2
	Netherlands	6	5,9	5,7	5,3	5,3	5,1	5	5	5,2	5,5	5,8
Incapacity	Belgium	3	2,9	3	3	2,9	2,8	2,9	2,8	2,9	2,9	2,3
	Netherlands	5,8	5,1	4,9	4,5	4,2	4	4	3,9	3,8	3,8	3,9
Old age	Belgium	7,2	7,1	7	7,2	7	7,1	7	6,9	7	7,1	7,2
	Netherlands	5,9	5,5	5,4	5,3	5,4	5,5	5,4	5,3	5,2	5,3	5,4
Survivors	Belgium	2,6	2,5	2,4	2,4	2,3	2,3	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1
	Netherlands	0,9	0,7	0,7	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Family	Belgium	2,3	2,2	2,3	2,3	2,4	2,8	2,7	2,6	2,7	2,7	2,7
	Netherlands	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2	1,5	1,4	1,5	1,4	1,6	1,6
Active Labour Market Policies	Belgium	1,2	1,3	1,3	1,4	1,2	1,3	1,2	1,2	1,2	1,1	1,2
	Netherlands	1,3	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,3	1,1	1,1
Unemployment	Belgium	3,2	3,1	3,2	3,3	3,2	3,1	3	2,8	2,8	3,1	3,3
	Netherlands	2,8	2,9	2,7	2,7	2,3	1,8	1,5	1,3	1,2	1,3	1,6
Housing	Belgium											
	Netherlands	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3
Other	Belgium	0,6	0,5	0,7	0,7	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
	Netherlands	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
All branches: Cash benefits	Belgium	18,1	17,7	17,3	17,5	17,1	16,6	16,3	15,5	15,7	16	16,4
	Netherlands	16,6	15	14,5	14	13,1	12,3	11,8	11,2	11	11,2	11,6

Bron: OECD SOCX.

4.2. Ontvangst van inkomensvervangende uitkeringen

Uit internationaal vergelijkend onderzoek naar uitkeringsafhankelijkheid (OECD, 2003) blijkt dat in 1990 het aandeel uitkeringsontvangers op actieve leeftijd in voltijds equivalenten lager was in Nederland (20%) dan in België (24,3%). In 1999 zou dit aandeel in beide landen gedaald zijn, zij het sterker in Nederland (tot 17,7%) dan in België (23,5%). Enigszins voorspelbaar zijn de belangrijkste posten in België de brugpensioenen (7,21% in 1999) en werkloosheid (6,94% in 1999). Voor Nederland is er in 1999 een sterke concentratie in de tak van arbeidsongeschiktheid (7,21% in 1999).

Nationale bronnen in Nederland (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2007b) geven aan dat tussen 1995 en 2006 het aantal uitkeringsgerechtigden op actieve leeftijd daalde¹¹. Deze daling zou zich het sterkst hebben gemanifesteerd in takken werkloosheid en bijstand (van 907.000 naar 587.000). De tak arbeidsongeschiktheid vertoonde een stijging tussen 1995 en 2002 (van 860.000 naar 993.000), waarna deze in 2007 opnieuw daalde tot het niveau van 1995. Het aantal ontvangers van ouderdomspensioenen heeft tussen 1995 en 2006 een vrij sterke toename gekend (2.064.000 naar 2.368.000). Door de stijging bij de pensioenen is het globale aantal uitkeringsontvangers, ouder dan 15, stabiel gebleven tussen 1995 en 2006. Rekening houdend met de sterke stijging van het aantal werkenden is er in die periode wel een duidelijke daling van de uitkeringsafhankelijkheid op actieve leeftijd (Tabel 21).

Tabel 21. Afhankelijkheid van inkomensvervangende regelingen, 1995-2006 (aantal uitkeringen x 1000).

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Arbeidsongeschiktheid	860	953	979	993	980	964	904	861
Werkloosheid en bijstand	907	570	530	568	658	701	675	587
Ouderdomspensioen	2064	2174	2196	2221	2252	2290	2330	2368
Nabestaandenpensioen	185	157	152	147	141	135	128	121
Totaal (excl ziekteverzuim)	4016	3854	3857	3929	4031	4090	4037	3937
Totaal (excl ziekteverzuim en ouderdom)	1952	1680	1661	1708	1779	1800	1707	1569

Noot: geen cijfers voor de brugpensioenen en ziekteverzuim.

Bron: Sociaal en Cultureel Planbureau. (2007b). De sociale staat van Nederland 2007. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Voor België is vooralsnog geen synthetiserende tabel voorhanden die evoluties in uitkeringsafhankelijkheid samenvat. Wel is het mogelijk een globaal beeld te schetsen aan de hand van data van de verschillende instanties van de sociale zekerheid. Voor deze analyse beperken we ons tot de inkomensvervangende uitkeringen (dus exclusief kinderbijslag en vakantiegeld).

Uit cijfers van de RVA blijkt dat het aantal vergoede werklozen in 2006 op een vergelijkbaar peil ligt als in 1995 (met tussenin een conjuncturele daling). De gegevens opgesplitst naar woonplaats tonen dat het aantal vergoede werklozen tussen 2000 en 2007 stabiel is gebleven

11 Wegens onbeschikbaar zijn in deze cijfers noch de brugpensioenen, noch het ziekteverzuim opgenomen.

voor Vlaanderen (-1%), terwijl Wallonië (+11%) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (+21%) toenames kennen. Tegelijk stijgt het aantal personen die beroep doen op de RVA voor ondersteunende maatregelen of aanpassing van arbeidstijd¹². Dit is vooral het geval bij de Vlamingen, waar deze stelsels inmiddels ongeveer de helft van de interventies door de RVA uitmaken. Walen en Brusselaars vindt men overwegend terug in het stelsel 'vergoeding' (Tabellen 22 en 23).

De evolutie van het aantal ontvangers van een bijstandsuitkering is minder duidelijk. Cijfers voor het einde van de jaren 1990 wijzen op een vrij sterke daling. Sinds 2002 werd een nieuwe toekenningsbasis ingevoerd, waardoor de cijfers niet vergelijkbaar zijn voor de volledige periode. Uit cijfers van de POD Maatschappelijke Integratie blijkt sindsdien een gestage toename van het aantal ontvangers van het leefloon. De aantallen stegen van ongeveer 81.000 in 2003 naar 89.500 in 2007. Opnieuw verschilt de dynamiek in de gewesten. Tussen 2003 en 2007 is er in Vlaanderen een lichte daling (-2%), tegenover een stijging in Wallonië (+9%) en sterkere stijging (+31%) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het is niet duidelijk of de globale stijging sinds 2003 de daling aan het einde van de jaren 1990 tenietgedaan heeft. Met andere woorden: over de globale evolutie in de periode tussen 1995 tot 2007 kan men geen uitspraken doen (Tabel 24).

12 Voor definities van de categorieën, zie tabel 23. De verschillen tussen tabellen 22 en 23 zijn deels te verklaren door het tijdstip waarop de gegevens betrekking hebben. In tabel 23 gaat het telkens om de jaargemiddelden en fysieke eenheden. In tabel 22 hebben de gegevens voor brugpensioenen betrekking op het einde van het jaar en zijn de tijdelijk werklozen uitgedrukt in voltijds equivalenten.

Tabel 22. Evolutie van het aantal RVA-vergoedingen in België volgens categorie, 1995-2006 (duizendtallen).

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
WZ-UVW	508	486	467	420	390	359	352	387	432	455	470	460
Brugpensioen	135	133	127	121	117	116	111	108	109	111	110	112
Oudere WL	70	100	116	124	133	141	148	152	146	137	126	116
Vrijgesteld studies	23	22	21	22	20	23	23	26	29	32	35	37
Vrijgesteld familiale	7	6	7	8	9	9	9	8	7	6	7	9
Tijdelijke werklozen	47	50	44	41	40	30	35	39	40	36	35	33
Onvrijwillig deeltijds	60	28	29	31	34	36	38	40	42	44	48	48
Activering	10	18	25	36	48	54	55	59	72	62	81	82
Loopbaanonderbrekers	50	52	58	69	82	97	112	131	157	176	195	211
Totaal	910	895	895	872	873	865	884	950	1034	1059	1106	1108

WZ-UVW = werkzoekende uitkeringsgerechtigd volledig werklozen.

Bron: Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

Tabel 23. Evolutie van het aantal RVA-vergoedingen in België en de gewesten volgens categorie, 2000-2007 (Fysieke eenheden, jaargemiddelde, duizendtallen).

Vergoede werklozen	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
België	650	647	682	724	739	743	727	691
Vlaams Gewest	315	309	325	345	349	347	335	311
Waals Gewest	259	261	274	289	298	302	298	287
Brussels H. Gewest	76	77	83	89	92	93	94	92
Werknemers die door de RVA worden ondersteund	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
België	201	226	251	266	258	270	269	276
Vlaams Gewest	123	139	156	164	151	156	151	150
Waals Gewest	68	75	83	89	91	97	100	108
Brussels H. Gewest	10	11	12	14	15	17	18	19
Werknemers die met steun van de RVA hun arbeidstijd aanpassen	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
België	98	113	132	158	177	196	212	224
Vlaams Gewest	69	80	94	112	125	137	148	156
Waals Gewest	25	28	32	39	44	49	54	57
Brussels H. Gewest	4	5	6	7	8	9	10	11
	949	985	1066	1148	1174	1208	1208	1191

Vergoede werklozen werkzoekend uitkeringsgerechtigde werklozen na arbeid (voltijds of vrijwillig deeltijds) en na studies, de vrijgestelden wegens sociale en familiale moeilijkheden, de oudere werklozen, voltijds bruggepensioneerden.

Door RVA ondersteunde werknemers tijdelijke werkloosheid en verwante uitkeringen; deeltijdse werknemers met behoud van rechten en een inkomensgarantie uitkering; activeringsmaatregelen.

WN die arbeidstijd aanpassen met steun van RVA halftijds brugpensioen, loopbaanonderbreking en thematische verloven, tijdskrediet

Bron: Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

Tabel 24. Aantal begunstigen van het leefloon, 2003-2007.

Jaargemiddelde	2003	2004	2005	2006	2007
België	81228	83639	83600	88031	89545
Vlaams Gewest	25896	25474	25307	25611	25309
Waals Gewest	36918	37691	37703	39514	40095
Brussels H. Gewest	18415	20475	20590	22907	24142

Bron: POD Maatschappelijk Integratie.

Het aantal ontvangers van een invaliditeitsuitkering is tussen 1998 en 2006 duidelijk toegenomen, zo blijkt uit cijfers van RIZIV. Wanneer men de som neemt van het algemene stelsel en het stelsel voor de zelfstandigen, dan steeg hun aantal van ongeveer 192.000 in 1998 naar bijna 234.000 in 2006. De sterkste stijging vindt plaats in het Vlaamse Gewest, van bijna 99.000 in december 1999 naar meer dan 125.000 aan het einde van 2006. De stijging is minder uitgesproken in Wallonië (van 69.000 naar bijna 82.000) en in het Brussels Gewest (van 20.000 naar iets meer dan 23.000) (Tabel 25).

Tabel 25. Invaliditeit, aantal gevallen (algemene regeling+zelfstandigen), 1998-2006 (toestand op 31 december).

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
België	192	195	200	204	210	218	221	226	234
Vlaams Gewest	0	99	103	106	110	115	117	121	125
Waals Gewest	0	69	71	72	73	76	77	79	82
Brussels H. Gewest	0	20	20	21	21	22	22	22	23
Onbekend	0	7	6	6	5	5	4	4	4

Bron: Rijksdienst voor Ziekte en Invaliditeitsverzekering.

Het aantal mensen die een beroep doen op uitkeringen voor schadeloosstelling voor blijvende arbeidsongeschiktheid (cijfers van Fonds voor Beroepsziekten) daalde van bijna 73.500 in 1995 (het hoogste aantal sinds 1980), naar ongeveer 61.100 in 2007. Er is een opvallend laag aandeel voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat ongeveer 2% van de uitkeringen voor zijn rekening neemt. Wallonië kent binnen deze tak meer uitkeringsontvangers dan Vlaanderen, maar hun aantal daalt in beide gewesten (Tabel 26).

Tabel 26. Begunstigden van schadeloosstellingen voor blijvende arbeidsongeschiktheid, 1995-2007 (Privé-Sector Uitkeringen december van het betrokken jaar).

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
België						62062	61706	60972	60748	59705	58447	57115	55738
Vlaams Gewest						24641	24408	24061	24111	23777	23446	23039	22648
Waals Gewest						36079	35935	35583	35350	34658	33777	32899	31963
Brussels H. Gewest						1342	1363	1328	1287	1270	1224	1177	1127
Buitenland						7479	7161	6696	6282	5913	5564	5232	4859
Totaal België	73485	73131	72469	72046	70788	69541	68867	67868	67304	65928	64373	62786	61095

Bron: Fonds voor Beroepsziekten.

Tot slot duiden data van de RVP op een stijging van het aantal pensioengerechtigden (die minstens een deel van hun loopbaan in de private sector hebben gewerkt)¹³: De sterkste toename vindt plaats tussen 1995 en 2000, waarna het aantal gerechtigden gestaag blijft toenemen. Een stijgend aantal pensioengerechtigden woont in het buitenland. Binnen België is de regionale dynamiek sterk verschillend van deze bij uitkeringen op actieve leeftijd: tussen januari 2002 en januari 2007 is er een stijging van het aantal pensioengerechtigden in Vlaanderen, terwijl er een lichte daling plaatsvindt in Wallonië en een vrij sterke daling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Tabel 27). Op basis van projecties voor de toekomst verwacht men dat deze trend zich voortzet, omdat het Vlaamse Gewest sneller vergrijst dan het Waalse en het Brusselse (Dury e.a. (2008)).

Dit blijft een bijzonder ruwe schets, waarbij niet alle relevante categorieën zijn opgenomen. Bovendien vonden de metingen vaak op verschillende tijdstippen plaats, en zijn de categorieën niet wederzijds exclusief. Op basis van deze gegevens is het niet mogelijk voltijds equivalente afhankelijkheidsratio's te berekenen. Toch doen deze cijfers, in combinatie met een beperkte groei van de tewerkstellingsgraad, sterk vermoeden dat er geen daling van de uitkeringsafhankelijkheid op actieve leeftijd plaatsvond in België.

4.3. Minimumuitkeringen

In België hebben de minimumuitkeringen over de periode 1992 tot 2005 een positieve reële groei gekend. Ze stegen sneller dan de inflatie, hun koopkracht is in deze periode (licht) gestegen. De stelsels voor de zelfstandigen hebben de sterkste groei gekend. De minima voor invaliditeit in het stelsel van de werknemers, voor de werkloosheid, en bijstand op actieve leeftijd gingen er het minst vooruit. In diezelfde periode is in Nederland de reële groei van de uitkeringen over het algemeen minder sterk dan in België. Bij de overlevingspensioenen is er zelfs sprake van een afname van de koopkracht (Tabel 28).

Vergelijkt men de evolutie van de minima echter ten opzichte van de gemiddelde brutolonen of het netto nationaal inkomen per capita, dan valt op dat deze zowel in België als in Nederland een vrij sterke welvaartserosie kenden tussen 1992 en 2005. In België zijn enkel de minima voor zelfstandigen in die periode voldoende verhoogd om niet achter te blijven op het algemene welvaartspeil (Van Mechelen, Bogaerts & Cantillon, 2007).

Een vergelijking van het niveau van de minimumuitkeringen met de relatieve armoedelij¹⁴ toont grote verschillen tussen België en Nederland. (Van Mechelen, Bogaerts & Cantillon, 2007). Terwijl in Nederland de minima voor de meeste gezinstypes de relatieve armoedelij¹⁵ overschrijden, vertonen de meeste minima in België een armoederisico¹⁵.

13 Deze data hebben enkel betrekking op pensioengerechtigden die minstens een deel van hun loopbaan in de private sector hebben gewerkt (dus werknemers, zelfstandigen of personen met een gemengde loopbaan). Zij die een volledige loopbaan in de publieke sector hebben doorlopen verschijnen niet in deze statistieken.

14 Deze bedraagt 60% procent van het equivalent beschikbaar inkomen (zie later). In 2006 (inkomensjaar 2005) is deze lijn voor Nederland en België nagenoeg gelijk, respectievelijk 860 euro en 863 euro voor een alleenstaande. De tabel in dit bericht rapporteert cijfers die verschillend zijn van deze in het oorspronkelijke bericht. Inmiddels werden door Eurostat armoededrempels voor 2006 bekend gemaakt, die gebruikt werd om de data te herberekenen.

15 In de meest recente jaren hebben de Belgische minima een aantal verhogingen gekend. Ten opzichte van de (geïndexeerde) armoedelij¹⁴ zijn ze gestegen, zo blijkt uit het technische verslag van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. Desalniettemin gaan op 1 september 2008 de meeste minima nog steeds gepaard met een armoederisico. Zie Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (2008).

Tabel 27. Aantal gerechtigden op rust- en overlevingspensioen in de stelsels van werknemers, zelfstandigen en gemengde loopbanen (openbare dienst in de mate dat ze een gemengde loopbaan hebben), 1995-2007 (toestand op 1 januari).

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
België								1568	1570	1563	1570	1579	1574
Vlaams Gewest								921	926	926	935	945	945
Waals Gewest								499	497	492	492	491	486
Brussels H Gewest								139	137	134	132	131	128
Wonend in buitenland								159	163	164	166	168	171
Rest								8	10	11	12	13	14
Totaal	1665	1688	1708	1713	1721	1732	1720	1727	1733	1727	1736	1747	1745

Bron: Rijksdienst Voor Pensioenen.

Tabel 28. De gemiddelde jaarlijkse groei van de sociale minima in België, Duitsland, Frankrijk en Nederland, 1992-2005 (%).

Reële groei	België	Nederland
Rustpensioen werknemers	0,8	0,6
Rustpensioen zelfstandigen	1,6	0,6
Overlevingspensioen werknemers	0,8	-0,4
Overlevingspensioen zelfstandigen	1,6	-0,4
Bijstand ouderen	1,0	
Invaliditeit werknemers	0,3	0,5
Invaliditeit zelfstandigen	1,6	0,5
Werkloosheid	0,3	0,5
Bijstand actieve leeftijd	0,5	0,5
Welvaartsgroei (in % van gemiddeld brutoloon)	België	Nederland
Rustpensioen werknemers	-0,4	-1,0
Rustpensioen zelfstandigen	0,5	-1,0
Overlevingspensioen werknemers	-0,4	-2,0
Overlevingspensioen zelfstandigen	0,4	-2,0
Bijstand ouderen	-0,2	
Invaliditeit werknemers	-0,8	-2,4
Invaliditeit zelfstandigen	0,5	-2,4
Werkloosheid	-0,9	-1,1
Bijstand actieve leeftijd	-0,6	-1,1
Welvaartsgroei (in % van NNI per capita)	België	Nederland
Rustpensioen werknemers	-0,8	-1,6
Rustpensioen zelfstandigen	0,0	-1,6
Overlevingspensioen werknemers	-0,8	-2,6
Overlevingspensioen zelfstandigen	0,0	-2,6
Bijstand ouderen	-0,6	
Invaliditeit werknemers	-1,2	-3,0
Invaliditeit zelfstandigen	0,1	-3,0
Werkloosheid	-1,3	-1,7
Bijstand actieve leeftijd	-1,1	-1,7

Bron: Van Mechelen, N., Bogaerts, K. & Cantillon, B. (2007). De welvaartsevolutie van de bodembescherming in België en de ons omringende landen.

Eindrapport AP/16. Brussel: FOD Sociale Zekerheid.

Bij de pensioenen zijn er grote verschillen tussen de stelsels. Het Nederlandse stelsel voor rust- en overlevingspensioenen is universeel. Het stelt geen voorwaarden voor wat betreft voorgaande bijdragen of arbeidsprestaties. Zodoende is er ook geen apart systeem van middelgetoetste uitkeringen (bijstand) zoals dat in België het geval is. De Nederlandse minima bij ouderen, zowel het rust- als overlevingspensioen, vertegenwoordigen in 2006 een inkomen dat meer dan 10% boven de armoedelijng ligt. Voor alleenstaanden overschrijden de minima de armoedelijng met 25%.

Het Belgische systeem van minima voor ouderen bestaat uit verschillende stelsels voor werknemers en zelfstandigen, waarin men rechten opbouwt op basis van eerdere bijdrage. Voor alleenstaanden binnen het werknemersstelsel (rust- en overlevingspensioenen) liggen de Belgische minima in 2006 net boven de eerder vermelde relatieve armoedegrens. Voor andere typegezinnen gaan de minimumrustpensioenen echter wel gepaard met een armoederisico: dit

geldt voor koppels met een rustpensioen (zowel werknemers als zelfstandigen) en alleenstaande zelfstandigen (zowel rust- als overlevingspensioenen). Daarnaast bestaat voor oudere Belgen ook de bijstand, waar geen bijdragecriterium geldt, maar een middelentoets de toegang tot de uitkering regelt. Zij vertonen eveneens een aanzienlijk risico op financiële armoede.

Bij de minima voor de actieve leeftijd kent Nederland sinds 2004 één enkel minimum voor bijstand, invaliditeit en werkloosheid. In 2006 vertegenwoordigt dit minimum voor de meeste gezinstypes een inkomen dat boven de relatieve armoedegrens ligt. De koppels met 2 kinderen vormen hierop een uitzondering, maar voor alleenstaanden en koppels zonder kinderen, of alleenstaanden met 2 kinderen ligt het netto inkomen in 2006 telkens boven de 60% mediaan grens.

In België is de situatie zeer anders, zowel in opzet als uitkomsten. Het stelsel voor invaliditeit kent opnieuw verschillende takken voor werknemers en zelfstandigen. In beide systemen beschikken enkel de alleenstaanden met 2 kinderen over een inkomen dat boven de relatieve armoedelijng ligt. Voor de andere gezinstypes (die hier beschouwd worden) is het minimum op zich niet toereikend om aan het financiële armoederisico te ontkomen. Voor de werkloosheid liggen de uitkeringen beduidend lager dan voor invaliditeit. Voor alle gezinstypes houdt de minimumuitkering een armoederisico in. Daarnaast bestaat er nog de residuele bijstand. In de meeste gevallen zijn deze bijstandsuitkeringen lager dan de werkloosheidsuitkeringen. Ook zij houden in 2006 een aanzienlijk risico op financiële armoede in (Tabel 29).

Algemeen kan men dus stellen dat anno 2006 de Nederlandse minimumuitkeringen een betere bescherming tegen een financieel armoederisico bieden dan de Belgische minima. Tegelijk gaan de uitkeringen in Nederland over het algemeen gepaard met een grotere financiële inactiviteitsval. Verhoudt men het netto beschikbaar inkomen van personen met een minimumuitkering tot het inkomen van een gelijkaardig gezin met een minimumloon, dan is de financiële kloof (en dus de financiële prikkel) meestal groter in België (Van Mechelen, Bogaerts & Cantillon, 2007).

Tabel 29. Het netto beschikbaar inkomen van gezinnen met een minimumuitkering in % van de armoedelijk voor een gelijkaardig gezin, 2006.

	Alleenstaand zonder kinderen	Koppel zonder kinderen	Koppel met 2 kinderen	Alleenstaande met 2 kinderen
Pensioen				
België rustpensioen werknemers	105	87		
België overlevingspensioen werknemers	103			
België rustpensioen zelfstandigen	81	72		
België overlevingspensioen zelfstandigen	81			
België bijstand	79	70		
Nederland rustpensioen	126	112		
Nederland overlevingspensioen	114			
Invaliditeit				
België invaliditeit werknemers	95	79	81	102
België invaliditeit zelfstandigen	84	79	81	102
Nederland bijstand	114	107	86	104
Werkloosheid				
België kortdurig werkloos	86	68	67	83
België langdurig werkloos	86	68	72	89
België bijstand	72	64	68	90
Nederland bijstand	114	107	86	104

Bron: Van Mechelen, N., Bogaerts, K. & Cantillon, B. (2007). De welvaartsevolutie van de bodembescherming in België en de ons omringende landen.

Eindrapport AP/16. Brussel: FOD Sociale Zekerheid.

5. Inkomensverdeling en armoederisico's

Ondanks databeperkingen voor longitudinaal vergelijkend onderzoek, toont inkomensonderzoek aan dat België en Nederland de voorbije twintig jaar deel uitmaken van de Europese landen die tegelijk relatief rijk en egalitair zijn. Eerder onderzoek gaf aan dat België in de vroege jaren 1990 op vlak van armoedebestrijding prestaties kon voorleggen die vergelijkbaar, waarschijnlijk zelfs beter, waren dan de Nederlandse (De Lathouwer, 2000). Dit hoofdstuk gaat op basis van de meest recente gegevens na hoe de verhoudingen ongeveer tien jaar later zijn.

5.1. Methodologische bemerkingen

Bij de bespreking van de inkomensverdeling past een methodologische nota: het comparatief inkomensonderzoek is een relatief jonge onderzoeksdiscipline. In vergelijking met de metingen van economische activiteit of meeste arbeidsmarktenquêtes, waren de methodes voor inkomensmeting vaker aan verandering onderhevig.

De Lathouwer (2000) besloot op basis van gegevens tot de vroege jaren 1990: “Gegeven de gevoeligheid van de gehanteerde methoden en data in het nog jonge comparatieve onderzoek naar armoede en inkomensongelijkheid lijkt het gevaarlijk om uit bovenstaande nationale internationale inkomens- en armoedestudies een rangschikking af te leiden voor wat België en Nederland betreft. Beide landen rangschikken zich bij de landen met een lage (relatieve) armoede en lage ongelijkheid en beide kennen een zekere (zwakke) toename van deze indicatoren. Het globale beeld is voldoende robuust om te besluiten dat de grote werkgelegenheids groei in Nederland voorlopig zeker *niet* heeft gezorgd voor een significant lagere (relatieve) armoede en ongelijkheid.”

Voor wat de methodologie betreft: men leert bij, en er zijn in de afgelopen jaren belangrijke stappen genomen om de internationale vergelijkbaarheid van de inkomensgegevens te verbeteren. Voordien ging men voor bronnen als LIS en OESO over tot een ex-post harmonisering van de nationale bevragingen. De basisgegevens waren echter afkomstig van verschillende bronnen (belastingsgegevens tegenover inkomensbevragingen), met vaak verschillende inkomensconcepten (netto- tegenover brutogegevens) en verschillende referentieperiodes (jaarlijks tegenover maandelijks).

In het kader van de Europese Unie werden gemeenschappelijke vragenlijsten en concepten ingevoerd, waardoor de onderlinge vergelijkbaarheid tussen de deelnemende landen sterk is verbeterd. Het European Community Household Panel van Eurostat was de eerste bevraging die op dit principe was gebaseerd. Voor het midden van de jaren 1990 gaf deze bron overigens aan dat het armoederisico in België hoger lag dan in Nederland¹⁶. Deze bevraging werd echter stopgezet omwille van steekproefuitval. Het jongste instrument, de EU-SILC, werd ingevoerd in 2004. De onderlinge vergelijkbaarheid van deze bevragingen (ECHP en SILC) doorheen de tijd blijft echter problematisch. De resultaten hiervan kunnen niet zonder meer in één tijdsreeks geplaatst worden met die van vroegere enquêtes. Hoe België en Nederland zich verhouden volgens de meest recente bronnen, wordt hieronder weergegeven.

16 Zo bijvoorbeeld voor 1995: toen bedroeg volgens de armoededrempel van 60% mediaan inkomen het globale armoederisico voor Nederland 11% tegenover 16% in België. Naar 1999 toe daalde dit naar 13% in België tegenover 11% in Nederland.

5.2. Inkomensongelijkheid

De meest recente data, van de SILC-enquête 2006, hebben betrekking op het volledige inkomensjaar 2005. Het inkomen moet hier worden opgevat als het equivalent beschikbaar inkomen. ‘Beschikbaar’ wil zeggen dat het inkomen netto van bijdragen en belastingen is en dat er ook sociale transfers bij zijn opgeteld¹⁷. ‘Equivalent’ houdt in dat het inkomen wordt gemeten op huishoudniveau, waarna met behulp van een equivalentieschaal¹⁸ (die corrigeert voor gezinsgrootte) het inkomen wordt toegekend aan de leden van het huishouden.

De Ginicoëfficiënt is één van de belangrijkste indicatoren voor inkomensongelijkheid, en drukt voor een bevolking de afstand uit tot een hypothetische situatie van volledige inkomensgelijkheid. Uit cijfers voor 2006 (inkomensjaar 2005) blijkt dat de inkomensverdeling in Nederland (.26) en België (.28) relatief gelijk is naar Europese normen (voor de EU27 bedraagt deze .30). Voor België leert desaggregatie naar de twee grootste gewesten dat binnen Vlaanderen en Wallonië de inkomensongelijkheid telkens lager is (.26) dan op Belgisch niveau. Voor Brussel wordt de omvang van de steekproef, zeker gezien de heterogene samenstelling van de bevolking, tot nu toe als onvoldoende beschouwd om betrouwbare cijfers te kunnen rapporteren. Schattingen suggereren echter dat de inkomensongelijkheid (net als het armoederisico) er hoger is dan in Vlaanderen en Wallonië (Tabel 30).

Een tweede belangrijke maat voor inkomensongelijkheid is de interkwintielratio S80/S20, die de verhouding weergeeft tussen de 20% hoogste en de 20% laagste inkomens in een land of regio. Anno 2006 is in België het inkomen van het rijkste kwintiel van de bevolking 4,2 maal hoger dan het inkomen van het armste kwintiel. Naar Europese normen (4,8 maal) is dat een relatief gelijke verdeling. In Nederland is de kloof kleiner (3,8 maal). Opnieuw blijkt dat binnen Vlaanderen en Wallonië de inkomensongelijkheid lager is dan op Belgisch niveau (Tabel 30).

Tabel 30. Gini-coëfficiënt en interkwintielratio (S80/S20), 2006 (inkomensjaar 2005)

	Gini	S80/S20
België	0,28	4,2
Vlaams Gewest	0,25	3,6
Waals Gewest	0,26	3,7
Nederland	0,26	3,8
EU15	0,29	4,7
EU25	0,30	4,8

Noot: gegevens voor het Brussels Hoofdstedelijk zijn opgenomen in het Belgische cijfer.

De Brusselse steekproef is echter te klein voor gedesaggregeerde cijfers op gewestniveau.

EU15 en EU25 schattingen door Eurostat.

Bron: Eurostat, EU SILC 2006 en Indicatoren NAPIncl., FOD Sociale Zekerheid.

17 Voor meer details: zie codeboek van EU-SILC.

18 Bij de noemer 1 voor een alleenstaande telt men voor elke bijkomende volwassene 0.5 bij en voor elk bijkomend kind jonger dan 14 jaar voegt men 0.3 toe. Voor een huishouden van twee volwassenen en twee kinderen is deze factor bijgevolg 2.1.

5.3. *Relatieve armoederisico's*

Zoals eerder werd vermeld, noopt de kwaliteit van inkomensgegevens voor het midden van de jaren 1990 tot grote voorzichtigheid. Toch leken een aantal van de belangrijkste bronnen het besluit te rechtvaardigen dat België het toen minstens even goed deed als Nederland. Er waren zelfs redenen om aan te nemen dat de Belgen het op dat vlak beter hadden gedaan dan de Noorderburen, met een sterkere afname van de absolute armoede in de periode tussen 1985 en 1997 (De Lathouwer & Marx, 2002).

Wat zeggen de meest recente data¹⁹? Anno 2006 zijn de relatieve armoededrempels voor België en Nederland nagenoeg gelijk. In dat metingsjaar wordt een alleenstaande Belg arm beschouwd wanneer zijn of haar netto beschikbaar inkomen minder dan 860 euro per maand bedraagt. In Nederland ligt deze grens op 863 euro.

In 2006 beschikt ongeveer 10% van de bevolking in Nederland over een inkomen dat lager is dan deze relatieve armoedelijijn²⁰. Dit is de beste prestatie in de EU, een titel die Nederland deelt met Tsjechië. In België is het percentage beduidend hoger, namelijk 15%. Met dit percentage zit België net onder het Europese gemiddelde van 16%.

België kent ook vrij grote regionale verschillen op het gebied van armoederisico. In Vlaanderen bedraagt dit risico 11%, in Wallonië 17%. Voor Brussel zijn geen aparte gegevens beschikbaar, maar schattingen suggereren dat het armoederisico er hoger is dan in Wallonië²¹. Verder valt ook op dat in Nederland de mannen en vrouwen een identiek laag armoederisico vertonen. In de meeste Europese landen, ligt dit hoger voor vrouwen dan bij mannen, een fenomeen dat men ook enigszins terugvindt in België en de twee grootste gewesten²² (Tabel 31).

Tabel 31. Armoederisicopercentages naar geslacht, 2006 (inkomensjaar 2005) (Armoededrempel: 60% van mediaan nationaal equivalent inkomen).

	Totaal	Mannen	Vrouwen
België	15	14	16
Vlaams Gewest	11	11	12
Waals Gewest	17	16	18
Nederland	10	10	10
EU15	16	15	17
EU25	16	15	17

Noot: zie Tabel 30

Bron: Eurostat, EU SILC 2006 en Indicatoren NAPincl., FOD Sociale Zekerheid.

19 De data zijn eveneens afkomstig van de EU-SILC enquête voor 2006, die het inkomensjaar 2005 meten.

20 In tegenstelling tot het midden van de jaren 1999 wordt tegenwoordig de 60% mediaan norm gehanteerd. Kijkt men naar de verdeling in 2006 volgens de vroeger gangbare 50% gemiddelde norm, dan veranderen de vaststellingen niet heel sterk: Nederland haalt met 8% duidelijk een beter cijfer dan België (11%). Beide liggen hierbij wel verder onder het EU25 gemiddelde van 14%.

21 Voor meer informatie over de regionale dimensie van armoede, zie Cantillon & De Maesschalck (2008) en Raeymaeckers, Dewilde & Vranken (2007).

22 Hierbij zou het universele karakter (geen voorwaarde arbeidsverleden) van het eerste pijlerpensioen in Nederland een belangrijke rol spelen. Zie hierover Dekkers & Debels (2006).

De SILC-data laten ook toe analyses te draaien op deelpopulaties. Vermits men telkens een kleiner deel van de steekproef beschouwt, stellen zich meer problemen met betrekking tot de representativiteit van de data. De onzekerheid met betrekking tot de uitspraken neemt hierbij telkens toe. Toch kunnen deze althans een brede indicatie geven van bepaalde risicocategorieën.

Bij het lage armoederisico van Nederland wordt vaak verwezen naar het atypisch lage armoederisico voor ouderen. Inderdaad, met 6% ligt dit voor 65-plussers opvallend lager dan de 19% in de EU25. Het armoederisico van de ouderen in België (23%) ligt duidelijk hoger. Vermits pensioeninkomsten voor de meeste ouderen de belangrijkste inkomensbron vormen, speelt de verhouding van de minimumpensioenen tot de armoedelijk een belangrijke rol (cfr. supra). Bij de ouderen in België zijn er geen significante verschillen in armoederisico tussen de twee grootste gewesten²³.

De lage armoederisico's van Nederlandse ouderen zijn bekend. Maar ook voor de meeste jongere leeftijdscategorieën halen de Nederlanders risico's die vergelijkbaar of lager zijn dan de Belgische. Voor de 50 tot 64-jarigen doet Nederland (6%) het duidelijk beter dan België (14%). Mogelijk vertoont zich binnen deze categorie eveneens het effect van de relatief hogere pensioenen. Voor de 25 tot 49-jarigen zou Nederland (9%) het eveneens iets beter doen dan België (11%), al is het veiliger te besluiten dat het armoederisico vergelijkbaar is. Hetzelfde geldt voor de armoede bij kinderen, met 14% voor Nederland en 15% voor België. Enkel voor de leeftijdscategorie die wordt geassocieerd met hogere studies of eerste stappen op de arbeidsmarkt lijkt België (16%) het iets beter te doen dan Nederland (19%). Bij de Belgische gewesten zijn er belangrijke verschillen in armoederisico's voor jongere leeftijdscategorieën. Waar deze nagenoeg gelijk zijn voor de 65-plussers, ligt voor de jongere categorieën het armoederisico in Wallonië telkens bijna dubbel zo hoog is als in Vlaanderen (Tabel 32).

Tabel 32. Armoederisicopercntages naar leeftijd, 2006 (inkomensjaar 2005) (Armoeddrempel: 60% van mediaan nationaal equivalent inkomen).

	0-17	18-24	25-49	50-64	65+	Totaal
België	15	16	11	13	23	15
Vlaams Gewest	10	11	7	12	23	11
Waals Gewest	19	19	14	14	22	17
Nederland	14	19	9	6	6	10
EU15	18	20	13	14	20	16
EU25	19	20	14	13	19	16

Noot: zie Tabel 30.

Bron: Eurostat, EU SILC 2006 en Indicatoren NAPincl., FOD Sociale Zekerheid.

Een analyse van armoederisico volgens de meest frequente activiteitsstatus in het afgelopen jaar, leert dat Nederland en België allebei relatief lage armoederisico's kennen voor werkenden. In beide landen heeft 4% van de werkenden een inkomen dat lager is dan de

23 Voor meer informatie met betrekking tot de intergenerationale welvaartsverdeling in België, Vlaanderen en Wallonië, zie Van den Bosch, Lefebure en Cantillon (2007).

relatieve armoedelij. In Vlaanderen en Wallonië ligt het armoederisico voor werkenden op ditzelfde peil, dat laag is vergeleken met het 8% gemiddelde voor de EU25.

Voor niet-werkenden kent België een armoederisico van 25%. Dat is nagenoeg gelijk aan het EU25-gemiddelde van 26%. In Nederland is het armoederisico voor niet-werkenden lager, namelijk 19%. Voor werklozen hebben België (31%) en Nederland (28%) beide armoederisico's die onder het gemiddelde van de EU25 (41%) liggen. Binnen de actieve leeftijdscategorie is het aandeel van de gepensioneerden beperkt, maar ook hier blijken grote verschillen tussen België (14%) en Nederland (3%). Voor inactieven die niet tot één van de voorgaande categorieën behoren, is het armoederisico opnieuw lager in Nederland (19%) dan in België (24%) (Tabel 33). Een analyse op het regionale niveau²⁴ in België suggereert dat er belangrijke regionale verschillen zijn voor werklozen, mensen die voornamelijk deel uitmaakten van de ziekte- en invaliditeitsstelsels en andere inactieven. Waarschijnlijk ligt de verklaring hiervoor deels in de samenstelling van de huishoudens. Zoals eerder vermeld, zijn er in Wallonië meer huishoudens zonder betaalde arbeid.

Tabel 33. Armoederisicopercentage naar meest frequente activiteitsstatus, 2006 (inkomensjaar 2005) (Armoededrempel: 60% van mediaan nationaal equivalent inkomen).

18+	Ziekte					Totaal
	Werkend	Niet-werkend	Werkloos	Invaliditeit	Met pensioen	
België	4	25	31	25	20	14
Vlaams Gewest	4		22	19	20	
Waals Gewest	4		36	32	20	
Nederland	4	14	27		6	9
EU15	7	24	39		17	15
EU25	8	23	41		16	15

16-64 jarigen	Inactief					Totaal
	Werkend	Niet-werkend	Werkloos	Pensioen	andere	
België	4	25	31	14	24	12
Nederland	4	19	28	3	19	9
EU15	7	26	39	12	25	14
EU25	8	26	41	12	25	14

Noot: zie Tabel 30.

Bron: Eurostat, EU SILC 2006 en Indicatoren NAPincl., FOD Sociale Zekerheid.

Waar België het voordien in termen van armoederisico even goed of zelfs beter deed dan Nederland, geven de meest recente data een ander beeld. Nederland heeft binnen de context van de Europese Unie één van de laagste armoederisico's. België haalt een percentage dat nauwelijks beter is dan het Europese gemiddelde. Voor bepaalde 'traditioneel sterke' categorieën (werkenden, hooggeschoolden) halen Nederland en België gelijkaardige, relatief lage armoederisico's. In België lopen de armoederisico's echter sterk op bij hen die geen arbeidsinkomen hebben (niet-werkenden op actieve leeftijd en zeker gepensioneerden). Op

²⁴ Opgelet, deze data hebben betrekking op een andere leeftijdscategorie, ook 64-plussers maken hier deel van uit.

het regionale niveau is het armoederisico voor niet-werkenden op actieve leeftijd hoger in Wallonië dan in Vlaanderen.

6. Conclusie

Bovenstaand bericht herneemt in grote mate de structuur van een gelijkaardige analyse, die de sociaaleconomische prestaties van België en Nederland vergeleek tot het midden van de jaren 1990 (De Lathouwer, 2000). Op dat ogenblik had Nederland een sterk traject afgelegd op vlak van arbeidsparticipatie. Ondanks een veel lagere tewerkstellingsgraad, konden de Belgen zich toen echter beroemen op een hogere globale welvaart en een armoederisico dat gelijkaardig, volgens bepaalde bronnen zelfs lager was dan dat in Nederland. De voorgaande hoofdstukken overliepen hoe beide landen zich verhouden volgens de meest recente gegevens.

Op vlak van welvaart zijn de verhoudingen tussen de buurlanden in een korte tijdsspanne veranderd. Tussen het midden van de jaren 1990 en 2007 was de economische groei in Nederland volatieler, maar ook dynamischer dan in België. Volgens bepaalde indicatoren (BBP per hoofd) kent de gemiddelde Nederlander vandaag meer welvaart dan de gemiddelde Belg. Volgens andere gegevens (het besteedbaar inkomen van de huishoudens per hoofd) zijn de Belgen nog iets rijker, maar hebben de Nederlanders een sterke inhaalbeweging gemaakt.

Wat de analyse van de arbeidsmarkt betreft, hebben beide landen in grote lijnen hun traject van de voorgaande periode gevolgd. Nederland kende een verdere daling van de werkloosheid en een sterke stijging van de tewerkstellingsgraad. Deze stijging van de tewerkstelling kwam ook ten goede aan laaggeschoolden en huishoudens zonder betaalde arbeid. Bovendien kende het land een daling van de uitkeringsafhankelijkheid op actieve leeftijd.

In België waren er onmiskenbaar gunstige evoluties bij een aantal parameters op de arbeidsmarkt, zoals de daling van de werkloosheid en stijging van de tewerkstelling bij ouderen. Gezien de eerder zwakke prestaties van het verleden, en in vergelijking met de evolutie in andere landen, bleef de vooruitgang echter beperkt. Dit geldt des te meer wanneer men de concentratie van arbeidsloosheid beschouwt in bepaalde gewesten, op gezinsniveau en bij de laaggeschoolden.

Voor wat de verdeling van de welvaart betreft, is de diagnose sinds het midden van de jaren 1990 veranderd. Waar het in de vroege jaren 1990 nog klonk dat de inkomensongelijkheid en relatieve armoede in België gelijkaardig of zelfs lager waren dan in Nederland, is dit in 2006 niet het geval. De maatstaven voor inkomensongelijkheid wijzen erop dat deze tegenwoordig lager is in Nederland.

Het globale armoederisico ligt in Nederland opvallend lager dan in België. Voor een belangrijk deel ligt de verklaring voor deze verschillen bij de ouderen. Nederland kent bij de 65-plussers lage armoederisico's, terwijl deze in België naar Europese normen net hoog zijn.

Maar ook voor jongere categorieën is het Nederlandse armoederisico gelijkaardig of lager dan in België. In beide landen kennen werkenden²⁵ een gelijkaardig, laag armoederisico. Hun aandeel in de bevolking is in Nederland echter hoger dan in België. Bovendien gaan de Nederlandse minimumuitkeringen op actieve leeftijd minder vaak gepaard met een

²⁵ Werkenden in de zin van: werk als hoofdactiviteit doorheen het jaar.

armoederisico dan de Belgische minima. Deze factoren, in combinatie met een verschillende concentratie van werkloosheid op gezinsniveau, verklaren in belangrijke mate het lagere armoederisico voor Nederland.

Samenvattend valt op hoezeer de vergelijking van België en Nederland tegenwoordig verschilt van het beeld in het midden van de jaren 1990. Nederland kent tegenwoordig niet enkel een hogere arbeidsparticipatie, ook op vlak van globale welvaart lijkt het land sterker te presteren. Daarenboven is de welvaart gelijkjer gespreid over de bevolking en zijn er minder inwoners wiens inkomen een armoederisico vertoont.

Referenties

- Adema, W. & Ladaique, M. (2005), *Net Social Expenditure, 2005 Edition. More comprehensive measures of social support*, OECD Social Employment and Migration Working Papers, Number 29, OECD Publishing.
- Becker, U. (2005), 'An example of competitive corporatism? The Dutch political economy 1983-2004 in critical examination', *Journal of European Public Policy*, 12 (6), p.1078-1102.
- Bethuyne, G. & Buitenkamp, B. (2006), *Smooth versus bumpy: differences in growth dynamics in Belgium and the Netherlands*. ECFIN Country Focus Volume III, Issue 9. Brussels: European Commission.
- Cantillon, B. & De Maesschalck, V. (2008), 'Sociale zekerheid, transferten en federalisme in België', in: B. Cantillon & V. De Maesschalck (eds.), *Gedachten over sociaal federalisme / Réflexions sur le fédéralisme social*. Leuven: Acco.
- Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. (2008). Technisch verslag van het secretariaat over de maximale beschikbare marges voor de loonkostenontwikkeling. Brussel: Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.
- de Beer, P., De Lathouwer, L. et al. (2002), 'Twintig jaar na Wassenaar. Succesformule of overleefd model?', *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 18 (4), p. 279-281.
- De Deken, J. & Kittel, B. (2007), 'Social expenditure under scrutiny: the problems of using aggregate spending data for assessing welfare state dynamics', in: J. Clasen & N.A. Siegel (eds.), *Investigating welfare state change. The 'dependent variable problem' in comparative analysis*. Cheltenham: Elgar.
- De Lathouwer, L. (2000), *Méér werk is geen garantie voor minder armoede en minder ongelijkheid. Kritische reflecties bij het Nederlandse poldermodel vanuit België*. Berichten / UFSIA, Centrum voor Sociaal Beleid, Antwerpen, april, 22 p.
- De Lathouwer, L. & Marx, I. (2002), 'Werkgelegenheid en armoede. De prestaties van België en Nederland in vergelijkend perspectief', *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 18 (4), p. 335-350.
- Dekkers, G. & Debels, A. (2006), 'Gender, leeftijd en armoede. Een vergelijkende analyse van de TIP-curves in België en Nederland', *Tijdschrift voor Sociologie*, 27 (3), p. 197-234.
- Delsen, L. (2002), 'Meer banen, minder armoede? Duitsland en Nederland vergeleken', *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 18 (4), p.365-375.
- Dury, D., Eugène, B., Langenus, G., Van Cauter, K. & Van Meensel, L. (2008), 'Intergewestelijke overdrachten en solidariteitsmechanismen via de overheidsbegroting', *Economisch Tijdschrift*, September, p. 99-120.

- European Foundation for the Improvement of Living Conditions (2008), *ERM Report 2008. More and Better Jobs. Patterns of Employment Expansion in Europe*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Koning, P. & van Vuuren, D. (2006), *Disability Insurance and Unemployment Insurance as Substitute Pathways. An Empirical Analysis Based on Employer Data*, CPB Discussion Paper, August 2006.
- Marx, I. (2007), 'The Dutch 'Miracle' Revisited: The Impact of Employment Growth on Poverty', *Journal of Social Policy*, 36 (3), p. 383-397.
- OECD. (2003), *Employment Outlook 2003*, Paris: OECD.
- Raeymaeckers P., Dewilde C. & Vranken J. (2007), 'Multidimensionele armoede op regionaal niveau: België als case', *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 49 (4), p. 751-792
- Sociaal en Cultureel Planbureau. (2007a), *Armoedemonitor 2007*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Sociaal en Cultureel Planbureau. (2007b), *De sociale staat van Nederland 2007*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Van Mechelen, N., Bogaerts, K. & Cantillon, B. (2007), *De welvaartsevolutie van de bodembescherming in België en de ons omringende landen*, Eindrapport AP/16. Brussel: FOD Sociale Zekerheid.
- Vandenbrande, T. (2001), *Hoofdstuk 11. Studenten en werk. In: Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming. De arbeidsmarkt in Vlaanderen. Jaarboek 2001*, Leuven: Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming.